Массе а мехкий пролетареш, вӀашагӀкхета!

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадуьл 1923 шера денз ● ШИНАРА, 4 январь, 1977 шу. ● 2 (5669). Мах 2 кеп.

КПСС ОБКОМЕ

ПЯТИЛЕТКА—ХАНАЛ ХЬАЛХА

КПСС обкома бюрос къобалъяьй, Киевски областа хьайбаш леладераша дӀадоладаь гӀулакх хьал а лаьца, дулх, шура, кхьйола хьайбай продукци дукхагӀа яхарен кийчъярен пятилетка заданеш кхоачашъяра ханаш лоацъяр, цар дикаь тоаяри уж яхара эффективность лакхъяри духьа шерра социалистически яхь йоаржаяра тӀахьехаш республика колхозийи совхозийи фермашкарча беррига болхлошка кхайкарал даьча Грозненски района хьайбаш леладеча къахьегамхой инициатива.

КПСС горкомаши райкомаши, облсовпроф, комсомола обком, советски юртбоахамеи органаш, юххьанцара партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш декхарийла я КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева Киевски областа хьайбаш леладеча болхлошка дахьийта письмои Грозненски района хьайбаш леладеча къахьегамхоша даь кхайкарали хьайбаш леладерий берригача коллективашка дувца, Ӏан замалахьа хьайбай продукташ дукхагӀа яхари паччахьалкхенга йоахари, къахьегама овсарле ма-могга дукхагӀа лакхъяр духьа, 1977 шерен бӀаргчача пятилеткан планаши декхараши кхоачаш а тӀехкхоачаш а дар духьа, Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара баха ма-боаггӀара накъабахар духьа фермайи комплексайи болхлоша лелаю яхь шерра йоаржаелга Ӏалашде.

Республикански газетий редакцешта, телевиденеи радиовещанеи комитета тӀадувлад хьайбай продукташ яхараи кийчъяраи оттаяь пятилетка заданеш кхоачашъяра ханаш лоацъяр духьа республика хьайбаш леладераша лелаю социалистически яхь мишта лел хаддамзен шеррен дувцилга.

Киевлянаша дӀадоладаь гӀулакх хьаллаьцад

КЕРДА МУЛАШ ДОАХАРГДА ВАЙ, ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДЕРАШ!

Грозненски района фермай къахьегамхоша республикерча берригача хьайбаш леладерашка даь кхайкарал

КПСС XXV съезда исторически решенеш кхоачаш а еш, тха района юрта боахама къахьегамхоша толаме чакхдаьккхад пятилетка хьалхара шу. План тӀехкхоачаш а яь, ялаташ кхедераша 91235 тонн ялат гулдаьд. Даьхеи амбарашка чутессад 20.300 тонн — заданегӀа лаьрхӀа хинначул 900 тонн дукхагӀа. Ханал ях бутт хьалхагӀа кхоачашъяьй паччахьалкхенга шура йоххара шера план. Ханал хьалха кхоачашъяьй фуаш кийчдара шера план — 44 миллион дехкад уж. Толаме кхоачашъяьй, тха дӀадалара шера план.

Тха коллективашка творчески хьинар кхы гӀа а айдаьд КПСС ЦК октябрьски (1976 ш.) Пленума решенеша, Л. И. Брежнева къаьгача, оарцагӀа довхача къамаьло. Цун положенеши выводаши — юртбоахама производства берригача къахьегамхой балха низ бола программа.

КПСС ЦК октябрьски Пленумо хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара хьалхара бехктокхам геттара боккха хилар кхета а деш, тха фермай болхлоша чӀоагӀа раьза хинна тӀанийцар Киевски областа хьайбаш леладерашка Леонид Ильич Брежнева дахьийта письмо, массава раьза а хинна хьаллаьцар киевлянаша дӀадоладаь патриотически гӀулакх. Тха декхар — дулх, шура, хьайбашкара йоаха кхьйола маьхера продукташ дукха а дукхагӀа йоахалга, баха нах царца биззагӀа Ӏалашбелга.

Тха района партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша, советски юртбоахамеи органаша, юрта боахама берригача болхлоша юкъарчал доацаш дола шоай декхар лоархӀ 1977 шера хьайбай продукци дукхагӀа яккхарга, хьа боккхо гӀа боакхалга. Цу гӀулакха эша торонаш хӀанз практически хӀара колхозеи совхозеи, хӀара ферме йолаш я. Уж хилийтай укх шера шортта доакъараш кхедаьчеи Ӏанна мел эш фермашта Ӏалашдаьчеи тха кхаш леладерий, механизаторий хьинареча къахьегамо.

Районе чӀоагӀа дегӀаухаш я боахамий юкъарча кооперацелларда тӀа юртбоахама производства специализаци концентраци яра процесс, хьайбаш леладеча фермашта реконструкци комплексии механизации еш я колхозашкей совхозашкей.

Хьайбай боахам материально-технически тӀа-тӀа чӀоагӀагӀа кийчбеш хиларах ког гӀортолга а еш, производства эффективность лакх а еш, берригача балха дикал тоа а еш, пятилетка шоллагӀча шера оаха лаьрхӀал планови заданеш дикка тӀехкхоачашъе, паччахьалкхенга 6000 тонн дулх, 21,64 эзар тонн шура, 46 миллион фуъ доахха. 1976 шераца нийсдича 1,6 эзар тонн дукхагӀа кийчдергда дулх, 1,1 эзар тонн шура, 2 миллион фуъ.

Шура дукхагӀа яхар — района колхозийи совхозийи къахьегамхой керттерча декхарех цаӀ. Из кхоачашдара ма-могга тоабе беза хьайбай боахам, соахка эттача йокъалца дувзаденна шура яккхара тӀехьадисар дӀадаккха деза.

Цу даькъера хьал хӀанз тоадаларгахьа дикка хувцалуш доагӀа. Оаха долла хӀама ду, хьалхара толамаш дӀачӀоагӀдара а Ӏан заман чухь дӀадахача шераца нийойнча хӀара денна 10—15 тонн шура дукхагӀа яхара а паччахьалкхенга йоххара а.

ИттлагӀча пятилетка шерашка хӀара колхозеи совхозеи цхьан Ӏатта лоархӀаш йоаккха шура 400—500 килограммага кхоачаеш алсамъяккха дага ла тхо.

ЧӀоагӀа уйла тӀаяхийта, бехктокхам хеташ тӀанийцар тха района хьайбаш леладераша доахан чуоттадаьа доажадеши кхабара интенсивни методаш шерра юкъекхувлара хьакъехьа КПСС ЦК октябрьски Пленуме Л. И. Брежнева енна указани. Дулха лаьрхӀа Ӏаьсий кхеделга специализированни боахамашка вӀаштӀехьдоаккхаш да тхо, хӀара Ӏасялга деннеи бийсаннеи 700 граммал кӀезигагӀа доацаш дулх тӀалетталургдолаш. 1977 шера дулха лаьрхӀа дӀачутелача хӀара бежана дозал юкъера лаьрхӀача 320 килограммага кхоачадергда оаха. Укх гаргагарча шерашка оаха тхоашта хьалхашка декхар оттаду дулха лаьрхӀа дӀачутела доахан 350 килограммал даьгагӀа доацаш хилийта.

Доахана Ӏул юхаметтаоттадара леладу шинараш хьалхеделга а, иштта боахамий юкъарча кооперацелларда тӀа вӀаштӀехьдоаккх оаха. ИттлагӀча пятилетке хӀара шера 3000—3500 шинар кхедергда оаха.

Дика хьалаш вӀаштӀехьдоахаргда оаха шура луча Ӏула структура эргайоахаш тоаяра. Къона хьайбаш кхеделга дакагӀа вӀаштӀехьа а даьккха, хӀара шера 20 процентал кӀезигагӀа доацаш дукха продукт тела хьайбаш керттерча Ӏула юкъедохийтилга Ӏалашдергда оаха.

Дулх дукхагӀа даккхара доккхий кхоачамаш доахк хьаккхарчий боахама интенсификаци ярах. Из дакъа районе индустриальни ларда тӀа доаккхаш да. Тхоашта хьалхашка декхар оттаду оаха, специализированни боахамашка 1977 шера хьаккхарчашта хӀара деннеи бийсаннеи 400 граммал кӀезигагӀа доацаш дулх тӀадеттадалийта, 44 эзар — 1976 шерарчул 10 эзар дукхагӀа хурскаш хьахилийта.

Дикка шердергда оаха коа тӀарча оалхазарий дулх доахилга а, 500 эзар боабашк хьалкхеергья.

Тхоай торонаш лархӀа а лаьрхӀа, 1977 шера шура, тха, фуаш доххара пятилетко 1978 шера оттабаьча боарам тӀа довла лаьрхӀад оаха.

Белгалдаь мулаш дахар духьа дола хӀама дергда оаха доакъарий база дӀахо чӀоагӀъяра. Ялатийн довкъарийн культурай хьувкъам лакх а баь, эрий тӀадувлача доакъарех пайда дикагӀа а эцаш, йол, сенаж, силос кийчъяра технологи эргайоахаш тоа а еш, 1977 шера доаха гӀожа доакъараш 78 эзар тоннага, моша доакъараш — 150 эзар тоннага дӀакхоачадергда оаха. ХьатӀадоагӀача шера боахамий юкъара предприятеш яхкаь а доакъара гранулаши брикеташи хьаю кормоцехаш хьалъяь а дергда тхо.

Хаддамза оаха йоакхо еш дола гӀулакх хургда дӀахо а общественни производства эффективность лакхъелга, къахьегама овсарле дӀахо лакхъелга, продукци яккхарга дӀабода мах лохбелга, цун дикал тоаелга. Пятилетке хьахьожаеш йола капиталовложенеш цу гӀулакха болх беча фермашта реконструкци ярга, балха овсарле лакха йола технологеш юкъеккхувларга дӀаухийтаргья оаха. Керда объекташ шоай ханнахьа болх бе йолайолийтилга Ӏалашдергда. Цо йиш хулийтаргья пятилетка чакхйоалаш фермашка 25 процентал кӀезигагӀа йоацаш къахьегама овсарле лакхъе. Паччахьалкхенга цхьоалагӀча сортах йолаш йохка шура 60 процентага, эгтара тӀех тоаденна дохка доахан — 60 процентага дӀакхоачадергда. Продукци яккхарга бола мах хьатӀадоагӀача шера планал 3 процент лохбергба.

Киевски хьайбаш леладераша дӀадоладаь гӀулакх чакх а доаккхаш, кхы а хьинарегӀа юкъеккхухьаргда оаха Ӏеламаеи хьалха латтача практикаеи карагӀдаьннараш, фермашкарча къахьегамхой профессиональни говзал лакхъергья.

Республикерча берригача хьайбаш леладерашка кхайк тхо, Киевщина къахьегамхоша дӀадоладаь гӀулакх массе метте хьал а лаьца, хӀара боахама чухьара кхоачамаш лахараи оарцагӀдахараи уж тӀа а хьехаш. Даиза дарг мел доацар дергда вай укх Ӏан замалахьа фермашка эггара дукхагӀа продукци яккхара, доакани коа тӀара оалхазараши дебадара, тешшаме кхоачам бергба вай иттлагӀча пятилетка дӀахорча шерашка довкъош массе оагӀорахьара дегӀаккхувлара.

ТӀагӀертта лоацъергья вай пятилетка заданеш кхоачашъяра ханаш, доккхагӀа хулийтаргда вай КПСС XXV съездо хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара гӀулакха юкъе воаш лоаца дакъа. Паччахьалкхенга дулх, шура, хьайбашкара йоаха кхьйола продукташ йоххара боарам дикка лакх а баь, даха ма-доаггӀара накъагӀоргда вай Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара.

Декхараш тӀанийцад Грозненски района колхозийи совхозийи хьайбаш леладерий коллективашка а партийно-боахама актива собране а.

ДОГ ГӀОЗДОАККХА ХОАМ

КПСС XXV съездеи КПСС ЦК октябрьски (1976 г.) Пленумеи решенеш вахара юкъе а йоалаеш «Ингушский» яхача комсий совхоза хьайбаш леладераша 1976 шу дика чакхдаьккхар. План 1600 центнер йолаш паччахьалкхенна дӀаденнад 1610 центнер дулх.

Хьахиннача кердача, Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузача укх юбилейни 1977 шера кхы а дикагӀа толамаш даха лерхӀаш ба «Ингушский» совхоза болхлой.

М. ДАСКИЕВ.

ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

КПСС Центральни Комитета октябрьски (1976 шу) Пленума решенеша кхы а чӀоагӀагӀа къахьегама хьинар айдаь тешшаме гӀа боахаш иттлагӀча пятилетка хьалхара шу чакхдаьккхар Грозненски экспериментально-механически завода болхлоша.

— Тха ерригача предприяте а дика вовзаш ва заготовительни участкера бригадир, коммунист Забабурин Алексей, — йоах завода партбюро секретара Хмелов Анатолий Романовича. Ханал цхьа шу хьалха кхоачашйир цун бригадо нийслагӀа пятилетка. Иштта дика къахьег иттлагӀча пятилетке а. Тха заводе эггара хьалха кхоачашъяьй цо укх шера план.

Из бахъда, Дика къахьег цо кулгалдеча бригадо. Цу предприяте ер шу чакхдаллалца арахецаргйолча «АР-53» яха асфальт бӀоахбеча машинашта хӀанзале заготовкаш кийчъяь а яьнна январь бетта чотах цу бригадо болх бу тоъал ха я. Шийна тӀадиллача гӀулакха ше бехктокхаме а лоархӀаш, творчески къахьегаш, бригада къахьегам кхетамца цо вӀаштӀехьбаккхар бахьан долаш торо хул цар лакхара хьокхамаш даха. ХӀаьта, юкъара гӀулакх а дика чакхдаккхара йоакхо еш саг ва Алексей Алексеевич. Бригаде, участке лоархӀ из, цун сий а ду.

Участкерча коммунисташа шоай партгрупоргалла хержав из. Доккхал ду цо наьха шийх беннача тешамах, нахагара хьаӀомаду цо дика гӀулакхаш, хӀаьта цунца цхьана ше наха кхетам лу, парте хьалхашка оттадаь доккхий декхараш толамца кхоачашдара уж оарцагӀбоах. Къаьстта а боккха теркам тӀабохийт продукце дикала. Из-м кхыча бесса хила а дагӀац, — йоах Забабурина.

Производства эффективность лакхъяраи арахеца продукци дикагӀа хилийтараи керда торонаш лохаш ба хӀанз заводера коммунисташ, беррига а болхлой. Заводе юкъедоаладе лерхӀ продукце дикала управлени ю системеи цу лоархӀамеча хьокхама еш йола планировании дӀахо эргайоахаш тоаелга. Из кердадар юкъе доаладеча хьинаре дакъалоацаргда оаха а, — йоах новкъоста Забабурина.

Цхьабакъда, из цаӀ хинна Ӏац цу заводе иштта хьинаре къахьегаш хьалха латта коммунисташ. Уж укхаза дукха а ба. Царех ба механически участка токарь Знатков Виктор, ремонтни группа бригадир Васильев Владимир, слесарь Черяев Юрий, иштта кхыбараш. 140—150 процент кхоачашъю цар шоай нормаш.

Ала деза, чӀоагӀа раьза хинна хьаллаьцар цу предприяте СССР 50 шу дизара цӀерагӀча Грозненски химически завода инициатива а. «ХӀара балха денна — дикала Знак» яхача девизах къахьег хӀанз ерригача а коллективо. Предприяте массайолча участкашка шерра юкъедоаладаьд саратовций методах цхьаккха а брак йоацаш оатхалаш арахецилга. Цул совгӀа хӀара кӀирагӀа чакхдоах «дикала ди». Балха ди чакхдаьлча яхьа итог а йий — продукце а баьча балха а дикалга хьежжа оценкаш оттаю яхьа экрана тӀа. ТӀаккха лаьрхӀа цу гӀулакха вӀашацӀъелла комисси хьежачул тӀехьагӀа радио чу гӀолла дӀакхайкаду цу дийнахьа хьалхара моттиг яьккхар малав, продукци дикагӀа хьано кийчъяьй, брак хьано яьй.

Кхы цхьаькха а да белгалдаккха дезаш. Заводе тӀа-тӀа шерагӀа баржаш латт коммунистически къахьегама тӀехьара къовсам а. Предприятера массайола бригада яхье яьннай коммунистически къахьегама бригада яха сийдола цӀи тилла бокъо яккхара. ХӀаьта, иштта машинашъераша къовсам лоаттабу «Участка дикагӀйола бригада», «Участка дикагӀвола болхло» яха цӀераш тахкийта бокъо яккхара а.

Уж деррига а гӀулакхаш кхоачашдеча хьалха латтараш завода коммунисташ ба. ХӀаьта, предприяте партийни организаце организаторски идейно-политически балхаца, вахара а къахьегама а телача хьокхамца наьха хьинари инициативеи дегӀаккхувл, къахьегама коллектив вӀаши кхотаю, де лерхӀар кхоачашдарга кхувл.

БехктокхамегӀа йолча участкашта тӀачӀоагӀбаьб коммунисташ. Хьалха кхоъ мара ца хиннача пхиъ партийни группа вӀашагӀъеллай цу заводе. Цар берригача балха хьалхле лелаю, наха юкъе боаггӀача тайпара организаторски кхетамеи болх дӀакхухь. Предприяте болхлоша дег тӀара къоабал а яь хьаллаьцай «Дикала пятилеткана — болхлочун тешам» яхача девизагӀа яхь дӀайолаяьча москвичийн «Октябра 60 шу дизар — 60 хьинарера кӀира» яхача девизагӀа яхь дӀайолаяьча ленинградцийн инициативаш. Вай республике яйзо ца Ӏеш мехка дукхача моттигашка йовзаш я предприяте арахеца наькъашта ремонт ю машинаш. Уж я «ЭЛ-10», «АР-53» яхаш. Иштта укх шера заводе карадерзадаьд наькъашта асфальт булача чӀоагӀа эшаш йола «УК-18» яха керда машина арахецилга а.

Белгалдаккха деза, цхьанна шера ца хьийгача тайпара дика къахьийгад машинашъераша укх шера. Кийча продукци маьхала яккхара шера плани социалистически декхараши ханал хьалха, 3 декабре кхоачашдарах рапорт делар коллективо. Ер шу чакхдалалехьа планал совгӀа 160 эзар сома продукци маьхала йоаккхаргья цар. ХӀаьта заводо толамца кхоачашъяьй 120 эзар сома продукци ялара тӀанийца хинна встречни план а.

Цунга хьежжа лакха да техника - экономически хьокхамаш а. Укх шера цхьайтта бетта къахьегама овсарле планал 2,5 процента лакхъяьй. Цу юкъа планал совгӀа баь пайда 96 эзар сом да. Укх шера кхоалагӀча квартала итогех города Грозней Ленински районеи гӀолла хьалхара моттиг яьккхай предприяте коллективо. Иштта Ерригроссийски социалистически яхье а кхоалагӀа моттиг яьккхай цо. Заводо укх шера эггара хьалха дакъалаьцад «Интербытбаш-76» яхача халкъашта юкъерча выставке. Цига яхьийтар «ЭЛ-10», «АР-53» яха ши машина. Царна дипломаш деннад.

Парте ЦК октябрьски (1976 ш.) Пленума решенешта жоп а луш завода коллективо 1977 шера встречни план тӀанийцай планал совгӀа 100 эзар сома продукци маьхала яккхеи 15 эзар сома пайда беи. Иштта шоай торонашка а хьежа машинашъераша тӀанийцад лакхара социалистически декхараш а. Цар лаьрхӀад цхьайтта бетта план Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизарген шера план 20-ча декабреи кхоачашъе. ХӀаьта, пхе шера план 1980 шера 7 ноябрга кхоачашъе, планал совгӀа 350 эзар сома продукци маьхала яккха.

Атта декхараш дац машинашъераша шоашта хьалхашка оттадаьраш. Цудухьа ба завода къахьегамхой кердача шера кхы а дикагӀа къахьега лерхӀаш. Цар шоай декхар лоархӀ чурча кхоачамех биззагӀа пайда эцилга, Ӏилма-технически прогресс кийчъелга а тоаелга а. Предприяте партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша кхы дӀахо а тоаде лерхӀ машинашъераштa юкъе яьржача яхьа кулгалделга, организаторски балха ерригача формаш хи методехи пайда эцилга.

Ю. КУРСКИЕВ.

ДИКА ГОВЗАНЧ

— Тха кӀезига бац производстве хьалха латта нах, шоай гӀулакх дика довзаш бола мастераш, — аьлар «Чечингстройтранс» автотранспортни объединене ремонтни участка начальника С. Д. Ильина. — Бакъда дикачарна юкъе а дикагӀбараш ба. Царех ва къахьегама ветеран вола слесарь А. М. Скидин. Из чӀоагӀа беркате, эздел дола, инициативни новкъост ва. Цунна тара хила, цунгара хьоакхам эца, общества пайдане хургволаш ваха цунгара Ӏомавала мегаргволаш саг ва из.

Уж дешаш цӀаьхха аьнна дацар, хӀара денна шийна гуш волча сагах цун зем а баьккха аьнна дар.

Ткъаь пхиъ шу хьалха Советски Эскаре ший декхар кхоачаш а даь, ше наьча городе Грозне юхавера А. М. Скидин. «Красный молот» заводе кхоалагӀча разряда слесарь а волаш болх беш хиннавар из эскаре гӀулакх де вахалехьа. Юха цига балха отта дагаволаш вар из цӀавоагӀача хана. Бакъда цига а ца нийслуш, «Чечингстройтранс» автотранспортни объединене нийсвелар из. Сагах доалаш мел дола дикадар: дог цӀена, аьннача доаш дола, шийна тӀадилла гӀулакх тешшаме а ший ханнахьа а кхоачашдеш вола саг хургволаш Ӏомаваьвар из Советски Эскара эпсараша. ХӀаьта дикачоа тӀаккхувш волча зӀамигача саго хьа а ийцадар шийна цар деш хинна хьехараш. Иштта дегӀах лета оамалаш а йолаш дӀаволавелар болх бе зӀамига саг ткъаь пхиъ шу хьалха хӀанз ше болх беш волча моттиге. Цу хана денз дукха нийсбеннаб Скидина къона болхлой, ше эггара хьалха балха оттача хана шийца ха яха, йоккха опыт йола болхлой дика хинна хилар дийцденнадац цунна хӀанз а. Иштта дика хила гӀерт из къоначa болхлошца, царна хьехар ду, ший йоккха говзал Ӏомаю, бокъонца вола наставник ва из.

— ХӀаа, — аьлар А. М. Скидина, — къона болхлой хьатӀаоза беза, царга хьажа веза, шоаш дӀайолаяь професси, къахьегам царна дукха безаргболаш хӀама де деза. ТӀаккха мара дезалургдац царна шоаш дӀадоладаь гӀулакх. Коллективе дега йӀовхал хиларга хьежжа хургда къонача сага ше хержа професси езаялар, балха тӀа каялар, болхло яха сий дола цӀи цо лакха лоаттаяр.

ХӀаьта автотранспортникий коллективе боккха теркам тӀабохийт къонача болхлошта кхетам балара, шоай балха говзал сихагӀа караерзаергйолаш царна новкъостал дара. Партийни профсоюзни организацеша хаддамза шоай теркама кӀал лоаттаду мастерай ученикай юкъера юкъмоттиг дика хилара гӀулакх. Цар лостам тел йоккха опыт йолча болхлоша къонабараш Ӏомабара.

Иштта йоккха опыт ярех цаӀ ва Александр Михайлович Скидин. Цо дукха Ӏомабаьб къона болхлой. Цо Ӏомабаьрех ба Родимушкин Борис, Сербиев Леча, Дудко Виктор, кхыбараш. Предприяте из вовз коллектива гӀулакх бахьан дог лазаш вола саг хиларах тарра. Цудухьа цун сий а ду, из лархӀа а лоархӀ.

Ремонтни участке шерра яьржай болх эффективность йолаш бара йола яхь. Из уйла йолаш А. М. Скидин вола дукха ха яр. Бакъда, цун из уйла бокъонца чӀоагӀъелар грозненски химикаша «ХӀара балха денна — дикала Знак» яха девиз кхайкаьчул тӀехьагӀа. Шийна из хьахезача дийнахье а дего къоабалъеш хьатӀайийцар из девиз Александр Михайловича, цу хьакъехьа ший де дезар къоастадир. Ше соцадаьр дийцар цо участкерча болхлошта, ремонтникашта юкъе, цу девизагӀа йола социалистически яхь дӀайоларяра хьалхаваьлар.

Болхлой чӀоагӀа раьза хилар цу гӀулакха, собрани яь дийцар, шоай торонашка хьежар, доккхий декхараш тӀанийцар. Участкерча 160 сагах хӀаране ши-ший декхар тӀанийцар. Цу тайппара шерра яьржар социалистически яхь. ДукхагӀа, дикагӀа, эффективность лакха йолаш къахьега болабелар ремонтникаш. Иштта хьайоагӀача цу яхье хьалхалаттарех цаӀ ва из дӀайолаяь Александр Михайлович. Цо дийнахьара задани 125—130 процент кхоачашъю. ХӀаьта цо хьадер геттара дика а хул.

Александр Михайлович дуккхаза белгалваьккхав дика къахьегарах совгӀат даларца. Цунга Юбилейни медаль, «Социалистически яхье котваьннар» яха знак, объединене енна дукха сийлеи грамоташ я, цунна дуккхаза а кхайкадаьд баркалаш.

Из дика производственник хинна Ӏац. Цо хьинаре дакъа лоац коллектива а города а общественни вахара юкъе. Городе бахача наьха маьрша, сатийна вахар лорадеш дружинник ва Александр Михайлович. Из хьож наькъашка лелача машинашка, царга нах ца лозабайта гӀерт ше общественни инспектор хиларах тарра.

А. АНСАРОВ.

ДЕНГАРА ДЕНГА—ДУКХАГӀА

ХӀара шера боккха пайда бу шоай боахама Шелковской района «Коминтерн» колхоза хьайбаш леладераша. Толамца чакхдаьккхар цар иттлагӀча пятилетка хьалхара шу а.

Иштта, шера планагӀа 1500 тонн йохка езаш хиннача 1600 тонн совгӀа шура ехкар паччахьалкхенга, хӀаьта дулх доххара шера план — 105 процент, тха — 124,4 процент кхоачашъяьй.

Уж толамаш доахача къаьстта дика дакъа лаьцар доярkаша: Душиева Зояс, Акбернова Айдата, Семикозова Валентинас; Ӏаьсий леладераша: Абумуслиева Саймата, Циплакова Антониннас, Карамагомедова Майжата; бежа Ӏуша: Тобов Василе, Ткачов Ильяса; жа леладераша: Амангельдиев Бакус, Алембиев Сарипила, Шаршев Магомбета, Тартаев Дауда, кхычар. Хьайбай продукци яккхара соахка шоаш тӀанийца хинна социалистически декхараш дукха тӀехкхоачашдар царех хӀаране.

Дика лард еллар Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузача укх юбилейни шера хьалхашка латта декхараш кхоачашдара а. Планал совгӀа Ӏалашдир тайп-тайпара доакъараш. ХӀаьта цу колхозе санна дукха гранулаши баьций витаминни хьоари кийчдаь боахам бац вай республике. ӀӀайхеи паргӀатеи я хьайбаш чулаттача помещенешка а. Цу гӀулакхаша карагӀдоалийт хӀанз хьайбашкара йоаккха продукци денгара денга дукхагӀа яккха.

Х. МАГОМЕТОВ.

УКРАИНСКИ ССР. Киеве Советски Союза доккхагӀа дарех дола — вантови тӀий тиллад. Цу йоккхача сооружене керттера пролет 300 метр йӀаьха а йолаш Днепра тӀа гӀолла урагӀъяха латт. Машинаш лелаш йола цун тӀехнахье 30 метр шера я.

Городе ялхлагӀа долча цо ӀашагӀхотт эггара йоккхагӀйолча нах бахача массивах Ӏехбоалача наькъа го. Эггара дукхагӀа нах бахаш йола районаши баьццара зонеи эггара лоацагӀа болча наькъаца вӀашагӀа а хотташ цу торо хулийт йиъ городе йода транспорт Днепрах тӀехъялийта.

Шийна тара кхы йоаца из йоккха инженерни сооружени хьалъяь яьккхай лийрхӀача хана цхьа бутт хьалха.

СУРТА ТӀА: керда тӀий мел чӀоагӀа да хьожаш латт.

А. ПОДДУБНЕ сурт.

ТАСС фотохроника.

ЛАЬТТА ДУКХА ДЕЗАШ ВА

14 шу хьалха дӀаболабир Висаев Ӏабдул-Хьамида ший къахьегама никъ. 1962-ча шера Серноводскера механизаторий школа чакхъяьккхачул тӀехьагӀа, «Шалинский» совхоза шоллагӀча отделене духхьашха трактора тӀа хайра къона механизатор. Цу хана хьажкӀаш лелаеча звенои кулгалхо вар цун воккхагӀа вола воша Висаеи Ваха. Цунца шин шера ялат кхедеш леларах говзали опыти хилар Ӏабдул-Хьамида. Вахас цунна йоввийтар лаьтта леладу бокъонаш, Ӏомавора къахьегам беза.

Цхьан дийнахьа отделене тракторни бригаде гулбелар механизатораш. Дийнахьара декхараш белгалдаьхачул тӀехьагӀа бригадира аьлар:

— «Шалинский» совхоза центральни усадьбе говза механизатораш эш. Хьо цига вахийта соцам бир оаха, Ӏабдул-Хьамид. Ледара ма-хилалахь, — белаш тӀа кулг а тохаш велакъежар бригадир.

— Эше гӀоргва. Вай коллектива сий дожадергдац, — тешшаме аьлар Ӏабдул-Хьамида.

Итт шера гаргга къахьийгар Висаев Ӏабдул-Хьамида совхоза центральни усадьбе слесара-мотористалла болх беш. Укхаза ше дикача оагӀорахьа гойтар. Юртбоахама машинаш тоаеш, кердадар довза гӀерташ хулар из. Цу шерашка по дика Ӏомадир тракторашти моторашти ремонт яра гӀулакх.

— Говза специалист ва Ӏабдул-Хьамид, — оал мехмастерске кулгалхоша, — тӀехника кхоачашду цо шийна тӀадилла гӀулакх. Ше цига яьккхача хана массехк сага Ӏомайир цо слесара-мотористa говзал.

1975-ча шера ше ваьча Гермчиге юхавера Висаев. Совхоза шоллагӀча отделене хьажкӀаш лелаеча звенои звеньевойла хьожавир из. ВӀаши дага а бувлаш бартагӀа къахьегар механизатораша. Цудухьа хьалхарча шера Висаева звенос (Ӏаламя халача хьалашка) хӀара гектара тӀара 28 центнер фуалъяьха хьажкӀаш гулйир. Района хьажкӀаш лелаерий балха итог йича Висаева звенос кхоалагӀа моттиг яьккхар.

ИттлагӀча пятилетка хьалхара шу а дика чакхдаьккхар Висаева звенос. ПланагӀа 28 центнер йолча, хӀара гектара тӀара 45 центнер фуалъяьха хьажкӀаш чуийцар механизатораша.

Висаев Ӏабдул-Хьамида звеноца ба балхах кайолаш бола механизатораш Агаев Цахит, Исмаилов Зелимхан, кхыбараш. Дуккха шераш да юртбоахама производстве цар къахьега.

Керда декхараш белгалдаь дӀадоладаьд Висаев Ӏабдул-Хьамида звенос Октябра 60 шу дуза юбилейни шу. Из кхы а беркатегӀа хилийта лерхӀ цо.

М. ЭПЕНДИЕВ.

СИЙЛАХЬ-БОККХАЧА ОКТЯБРА 60 ШУ ДИЗАРГА

МОАСТАГIА ЭШАВЕЧА КУЛЬТУРА БОЛХЛОША ЛАЬЦА ДАКЪА

Сийлахь-боккха Дай-мехка тIом машиний, техника тIом хиина ца Iеш, идей, мировоззреней тIом а бар. ВIашагIа латташ яр социальни ши система, ши идеологи, ши культура. Цудухьа дуккха хIамаш тыл халкъа моральни денал, котдаргхиларах бола цун тешам чIоагIа хиларах тийша дар. В. И. Ленина яьхад, «МоллагIча тIем тIа котало йоаккхилгIча тIем тIа котало йоаккхилга бухсоццача кхаьчача тIем тIа шоай цIий Iоухийташ бола нах бIубения хиларга хьежжа да». (В. И. Ленин. ПСС, т. 4. оагI. 121).

Дунея шоллагIа тIом цул хьалхагIа хиннарел белгалбоалар цунна юкъе дакъа лоацаш тIема хьисапа, лелама, ховдама влияни еш хиина халкъех доля дуккха адамаш хиларца. Из дакъа лацар тайп-тайпара дар: бахача наха герз кара а. ийца регулярни эскарашта юкъе а болаш къовсам лоаттабар; дIалийцача территореш тIа бахача наха моастагIчун тыле партизански къовсам лоаттабар; тIом бара хиланза ярг мел йоаца материальни средстваш хьаеча къахьегар; политико-массовни культурно-просветительни болх бар.

ТIемо хьалхашка оттадь идеологически дехкараш кхоачашдара, наьха идейни кхетам лаккхбара партена, Советски пачхахьалкхенна новкъостал де дезаш яр советски культура. Бизза пайда а ийцар, дегIа а доаладир социализм хьалъеча шерашка хьахиина культурни балха керттера лостамаш, духовни культура ерригa средстваши доакъоши: пресса, радио, театраш, филармонеш, музейш, библиотекаш, клубаш, кхыйола культурно-просветительни учреждении.

ТIом болабеннача хьалхарча деношка Iайнвча опыто хьахьекхар, вай мехка культурни гIулакхаш малагIча оагIорахьа лостаде деза.

Берригa политически культурно-массовни болх эггара хьалхарча аргIанна халкъа низаш эскара, фронта новкъостал де ма-могга дукхагIа оарцагIдахара тIаберзабаь бар. Коммунистически парте кепайоазонга, радиога, культура учрежденешка гIолла чакхйоахар наха идейни влияни яра, дагадоахкача дуккхача дешашта жоп далара лоархIаметIа йола средстваш. Культура учреждениеша хIара дения, тIом мел латтача хана хоам баьб фронтерча гIулакхий мехкарча событей, нах денали къонахчали долаш, дисциплина йолаш, дикагIа вIаштIехьбаьнна хургболаш хьалкхебара халкъа юкъе баьча балха хьакъехьа.

ТIом мел лаьттача шерашка Коммунистически парте цIаккха а лаьгI ца йолийташ йоакхо яьй советски культура. Культура, цуи тайп-тайпарча доакъой хьалах дола дешаш дийцад парте ЦК, СССР-ен РСФСР-ен СНК-аша, моттигерча партийни организацеша Советаша. Къаьстта соцамаш тIайидаьд культура учреждений гIулакхий хьакъехьа.

Нохч-ГIалгIай партийни организаце тIом болабеннача хьалхарча деношке а денз чIоагIа уйла гIайохийтар беригача идеологически культурно-массовни балха. КПСС обкома бюро 1941 шера 25 июне парте обкома, горкомий, райкомий пропагандаи агитацеи отделашта, юххьанцарча парторганизацешта, комсомола обкома, наркомпроса, искусстваи кинофикацеи дешашта йолча управленена, кхыча организацешта тIадиллар организационно-политически, агитационно-пропагандистски, культурно-просветительни болх тIема хано дIадехарашка хьежжа эргабоаккхилга.

ВКП(б) Грозненски горкомо эггара хьалха вIашагIъеллар ший парткабинет, городской агитпункт. Цул балха гIо деш бар квалифицированни партийни болхлой, тайп-тайпара специальностяш йолаш бола Iилмахой. Цар лекцеш ешар, докладаш, беседаш, консультацеш йора. Агитационно-пропагандистски болх бе уваттайора советски интеллигенце актив: Iилман учреждений, вузий, юкъерча школай, искусства, медицина болхлой, комсомольски актив, и. кх. дI.

Мах баь варгвоацаш доккха новкъостал дора центрерча лекторашеи пропагандисташеи республике идеологически болх вIаштIехьбаккхара. Масала, 1942 шера бIаьстан юкъе Нохч-ГIалгIайчене ера Гагарина, Разгон, Вахмистров, Абросин юкъе а волаш йола ВКП(б) ЦК пропагандистски группа. Цхьан бетта 109 лекци йийшар цар 23500 сага, городийи юрта районийи докладчикашеи агитколлективай кулгалхошеи боккха консультационни болх бир, моттигерча партийни советски органашта практически новкъостал дир политически агитаци, партийнии тIемеи пропаганда вIаштIехьъяккхараи чакхъяккхараи.

ВКП(б) Центральни Комитето хаддаза новкъостал дора парте Нохч-ГIалгIай обкома идеологически болх вIаштIехьбаккхараи чакхбаккхараи.

Марксистско - ленински теоре, советски халкъа тIема традицей, турпалча гIулакхий дикагIа болча пропагандисташта юкъе бар вузий болхлой: В. Д. Рябов, А. Е. Голиков, М. М. Шамсадов, В. В. Васильев, М. Имадаев, кхыбараш.

ХIара дения нахаца идеологически болх бара боккхача лоархIаме дар советски кепайоазув. «Грозненский рабочий», «Ленинан некъ», «Сердало», «Ленинец» яхача газетий оагIош тIа, сихха арайоахача листовкаш тIеи плакаташ тIеи кепадеттар фашисташца къовсам лоаттабара деш хинна тIахьехамаш, къахьегамхошта сихха дIахойтар цар дунен халкъашта юкъереи фронтереи гIулакхаш мишта лел, тIахьехам беш язьяь стихаши статьяши кепаеттар. Фашистски Германи тийшача балхагIа вай мехках латара духьала шоай дорха оаз айийр республика писателаша. «Партеи Советски правительстваи долла хIама даьд нохч-гIалгIай халкъа культуреи искусствои, къахьегам а Iилма а айдара... — йовхар 1941 шера 4 июле хиннача, республика писателий собране резолюце тIа. — ХьатIаэттай вайх хIаране, миччахьа ше вале а — тIем тIа, заводе, ккайтIа, — массе метте ший дерригта низаш, шийна мел хов хIама вай котало яккхара дIадала деза хаъ...»

Низ болашагIа дола агитацини герз дар тIом беш долча халкъа дагардар хьахьоккхаш хиина поэтий дош. Цо дорх а вора, эгIаз а вугар фашизмана. Творчески хьинар чIоагIа айденна болх бора республика поэташа. «Массава а Даьхена тIехьа!», «Октябра хапарчун дош» яха М. Мамакаева, «Даьхенна тIехьа, новкъостий!», «КIантий илли», «Болата пеш я хинна дIаоттаргда — вай» яха Хь.-Б. Муталиева, «ТIом бе гIовтта», «Наьна хьехам», «Тхо тIем тIа гIоргда», «БIухочун илли» Дж. Яндиева, «Котало вайгахьа хургья» яха Н. Музаева, дукхача кхычар стихаша новкъостал дора даха а моастагIий эшабе а.

Дай-мехка тIема летописо таханарга кхаьчай фронтереи тылереи дуккха корреспонденцеши статьяши.

ЧIоагIа дика лоархIаш яр тIема шерашка вIашагIъехка ансамблаш, концертни бригадаш, художественни самодеятельноста коллективаш. Цар керда репертуар а йолаш концерташ уваттадора фронтовикашта, республике бахача наха. Искусства сапаргIатдоаккхар, хьинар, къонахчал айдора.

Нохч-ГIалгIайчен артисташ концерташца Моздока, МагIалбика, Армавира, Ростов-на-Дону юххе тIемахошта концерташ уваттаде ухар. Шоай театральни говзалца вай тIемахошта сакъердам бора М. Эсамбаева, Л. Куклина, Я. Зубайраева, А. Исаевас, О. Решетниковас, В. Дакашева, Г. Алиевас, А. Хамидова, солисташа М. Айдамировас, А. Хамхоева, дукхача кхычар.

Грозненски гарнизона тIемахоштеи бахача нахаи политически культурно - массовни гIулакх дика дарях искусства болхлой группана Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамоташ елар.

Керда репертуар а йолаш выступленеш яьча профессиональни ансамблей, концертни бригадай болх — тIемеи политически балха лоархIамегIарча оагIонех цаI. ХIара выступлене политически хьинар чIоагIагIа айдара, ши-шегIа митинг а хуляш дIаувттар на каст-каста, хIаьта цига бIухоша дув буар Даьхен лаьтта мукъадаккхар духьа шоай са ца кходеш лата.

Нах оарцагIбахара, социалистически патриотизмаи пролетарски интернационализмаи уйланца царна кхетам балара новкъостал деш хинна боккха низ. Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIем тIа советски халкъо яьккхача дерригдунен-исторически кьталон цхьа дакъа советски культура яр. Фашизма а яь яьккхача котало гIулакха юкъе шоашкара доагIаш дола дакъа лаьцар Нохч-ГIалгIайчен культура болхлоша а.

З. ДЖАМБУЛАТОВА,
исторически Iилмай кандидат.

АТОМЩИКАША ЦХЬАНА ЛЕЛАДУ ГIУЛАКХАШ

Дукха ха йоаццаш Чехословакенеи Советски Союзаи юкъе яьча соглашенегIа ЧССР къулбехьене — Дукованы яхача хьалъергйолаш я керда атомни электростанци. АПН корреспондента Синяков Юре дехарах соглашенех лаьца дувц «Атомэнергоэкспорт» яхача объединене председатела Монахов Владимира.

— СССР-и ЧССР-и атомни энергетика даьке планагIа вIаши цхьана гIулакхаш леладе болабеннаб 1956 шера.

Цу хана А-1 атомни электростанци хьаяра правительствашта юкъерча хьалхарча соглашенена кулгаш яздир. 1972 шера советски специалистий гIоьца Ясловские Богуницы яхача болх бе йолаелар из электростанци.

1970 шера Чехословакеи Советски Союзои кулгаш яздаьча правительствашта юкъерча соглашенегIа Ясловские Богуницы яхача кхы а шиь атомни электростанци хьалъе йолаеннай. Царех хIараяр ВВЭР-440 яха шишша реактор йолаш я. АЭС проектани хьалхарча контура доакъоши хьаеш я Советски Союз. ГIишлонии монтажнии балхаши иштта шоллагIа контури хьаю Чехословаке. Цул совгIа вай мехко ядерни доагорца Iалашъю хьалъеш латта станцеш.

Ясловские Богуницы яхача хьалъеш латтача шин электростанцех хьалхаръяр 1978 — 1979 шера болх бе йолаялийта езаш я.

(АПН).

ДИМИТРОВГРАД (Ульяновски область). В. И. Ленина цIерагIча атомни реакторий Iилма-тохкама института специалисташа «БОР-60» яхача установке чакхъяьккхай лоархIамеча-экспериментий йоккха комплекс. Цу тайпарча реакторашa электроэнерги яь ца Iеш кердача станцешта дола ядерни доагор Iоаде а торо хулийт.

Института Iилмахой рекомендацеш балха юкъе кхувл «БОР-60» яха сихача нейтронашца болх беш йола реакторaш латтача йоккхийча промышленни атомни электростанцешта проектировани еча, уж хьалъеча, царна эксплуатаци еча.

СУРТА ТIА: «БОР-60» яхача установка реакторни зал.

Ю. БЕЛОЗЕРОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

КРАСНОЯРСКИ КРАЙ. Шийтта предприяти чуйоагIаш хургья хьалъеш латта Минусински электромеханически заводий комплекс. Цар арахецаргъя турбо - гидрогенератораш, низ бола трансформатораш, высоковольтни вакуумни выключателаш.

ХIанз хьалъеш латт заводий стандартни йоацача оборудованеи высоковольтни вакуумни выключателийи корпусаш.

КПСС XXV съезда решенеш тIа белгалдаьд укх пятилеткагIа комплекса хьалхара аргIа йистеяккха аьнна.

СУРТА ТIА: хьалхалатта монтажник М. М. Майнагашев.

Ю. БАРМИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

ДIАЯХАЧА ЗАМАХ ЮХЕДИСАЧА ВОЧА ГIУЛАКХАШТА ДУХЬАЛА

БОЛХ МЕЛБАЛИЙТАБ

Ши шу дIадаьннад СоагIапча бахача наха шоай сходе дIаяхача замах юхедисача гIулакхашта духьала къовсам лоаттабараи керда обрядаш вахаре дIачIоагIъяраи йола комисси хержа. Цу юртабахврашта юкъе сий деш а лоархIаш а болча нахах 40 саг ва цунна чувоагIаш. Иштта укхаза я 12 саг чувоагIаш йола комиссе совет а.

Дуккхача лостамех бехктокхаме болх ба комиссе а совето а юрта бе безар. Мишта латт из гIулакх?

Из теххача гучадоал комиссе юххьанша ший болх хьинаре дIаболабаьлга. Ше хержача хьалхарча деношка шиь заседани яьй комиссе юрта бахача наха юкъера довнаш дIадахара, пхьенаш дитара хетаяь. Комиссе новкъосталца юрт юкъе а енна, довхой кулге а бугаш дIадаьккхад Булгучевг Iарией Мержоевг Iарией юкъе саг вийна дуккхача шерашка лаьтта дов.

1975-ча шера 3-ча феврале комиссе совета заседане дийцад Барахоев Махьмада Коригов Уматгире воIага ший йоI маьре йолаш урдув дехарах дола дош. ДIатеххача урдув дехар бакъде могаргдеце а шинна а оагIонашкара урдув дехаргдоацаши дIалургдоацаши расплскаш даьхад. Комиссе документаш тIа яхалох даккха лаьрхIа хинна урдув ца доаккхаш дIсад.

Цу шера иттлагIча апреле хиннача комиссе заседане дийцад Мержоев Руслана Тангиева Аминат низагIа йоаяраx дола дош. Комиссе соцам баьб низагIа йоI йоаяра бехке бараш следствени органашка бехктокхаме оза дIабала.

Комиссе дакъа а лоацаш комсомольский Iаьдалах чакхдаьккхад УБР мастерга Гандалоев Махьмадага районо болхло Тангиева Люда маьре йолаш хьоалчагIа делга. Кхы а дукха моттигаш я юрта, йоI ехкашехь маьре а йолаш, цхьаккха урдув доацаш къона дезалаш вIашагIкхийтта.

Комиссе балха хьинаре дакъа лоацаш хиннаб Ш. Мержоев, Г. Гетагажев, А. Ахмурзиев, Б. Коригов, М. Цечоев, Х. Мержоев, Б. Булгучев, М. Боков, М. Галаев, дуккха кхыбараш.

Иштта хиннад гIулакх комисси хержача хьалхарча бIъпхе бетта. Бакъда цул тIехвагIа белггала лаьгIбеннаб юртарча комиссе болх. — ДIахо шу чакхдаллалца кхы цхьаккха а дош къоастадеш хиннац комисси. ХIаьта бIарччача 1976 шера а комиссе къоастадаьр алхха пхьа дош мара дац — БулгучевгIарией ГIоандалоштеи юкъе пхьа бутийташ машаршар белла.

— ХIанз тха юрта цхьаккха тайпах саг вац вIаши дов долаш, пхьа боаллаш, — дувц комиссена кулгалдеш волча СоагIапчарча юрта Совета исполкома председатела Коригов Сулейма. — Юртарча комиссе Iалаьмате дика чакхдаьккхад довнаш долча наха юкъе машар бара гIулакх. Дуккхадир цу оаха юрта бахача наьха вахаре кердадар юкъедоаладеш а. Дукха нах вIашагI а кхеташ торжественно накъабоах эскаре гIулакх де болха кагий нах, саг яра-яхара торжественно регистраци ю...

Шеко яц, дIаяхача замах юхедисача зуламеча гIулакхашта юкъе эггара воIгIачарах цаI пхьа лехилга хилар. ЧIоагIа дика да юрта комиссе цу деша лерттIа Iеркам гIабахийта а юрта бахача наха юкъе лаьтта хьаьна довнаш, цIендаь дIадаха а вIаштIехьдаьнна а.

Цхьабакъда юртарча комиссе болх цунца чакхбалац. Цун оагIонаш дукха я. ХIана аьлча тайп-тайпара да къаьнача замах юхедиса зуламе гIулакхаш.

Царех да обществана пайдане болх ца белга, лерттIа берашта тIахьожам ца лелабар, йиIигашка ца дешийтар, кагирхой клубе ца ахийтар, къаракъаш а мелаш, харцахьа гIулакхаш леладар, иштта кхыдараш. Цу дерригнешца къовсам лоаттабе безаш я юртара комиссеи Цхьабакъда СоагIапчарча комиссе теркаме хиннадац уж дешаш. Царна хетаь цхьаккха заседани яьяц комиссе из хержача дийнахьа денз хьа.

Хета тарлу юрта цу тайпара тIехьдиса зуламе гIулакхаш дац, уж цIенденна дIадаьннад, цудухьа комиссе йоаххо е езаш хIама хиннадац укхаза, аьнна. Цхьабакъда, из иштта дац. БелгалдаьккхачаКхоачам ба тахан цхьаннахьа болх ца беш юрта кхал а маIа а 400 совгIа саг хилар. Цар болх ца бара бахьанаш къоастаде а обществана пайданеча балха уж дIанийсбара новкъостал де а, хьаьнала болх бе ца ловш вар бехктокхаме оза а воагIар комиссе, тхона хетачох. Цхьабакъда тахханалца цу хьакъехьа комиссе даь бIаргагуш цхьаккха а хIама дац.

Юрта дуккха нах ба, школай кулгалхоша яхачох, кхелетача йиIигашка а мехкарашка а ца дешийташ, уж школе ца ухийташ цIагIа сецабеш. Iалаьмате доккха зулам да цу тайпарча дешца-ноаноша шоай берашта а вай мехка а дер. ХIана аьлча, тахан хIара саг юкъера дешар дийца хила везаш да вай вахара закон. Цу деша а юстара латт СоагIапчара комисси. Укх шин шера йиIигашка ца дешийтача даьшца-ноаноша цо баь бIаргагуш цхьаккха болх бац.

Укх шера СоагIапчара кхувш боагIача кагирхоша цхьацалола харцахьара хIамаш дарах МагIалбика прокуратурера ялх сага каьхаташ даьхкад юрта Совета исполкомага. Ханнахьа юртарча комиссе лерттIа шоай берашта бIаргхьожам ца лелабеча нахаца боагIаш бола кхетама болх лелабаь баларе цига дIакховчаргдацар гIулакх.

Дукха болх ба керда оамалаш наьха вахаре дIачIоагIъеш юртарча комиссе бе-безар а. Из гIулакх а комиссе тесса лелалеш хилар гойтара белгалдаьккхача кхоачам ба алхха цаI. Укх шин шера СоагIапча иттaш моттигаш хиннай кагийча наха саг йоалаяь, мехкарий маьре иха. Цхьабакъда, кердача тайпара, комсомольски Iаьдалага хьоалчагI даь цхьа моттиг мара яц. Иштта ледара леладу юртарча комиссе кхы кердадараш вахара юкъедоаладелга а.

Белгалдаккха йиш я цхьаькха а. Юххьанша юртарча комиссена кулгалдеш хиннав цу хана юртсовета исполкома председатель хинна М. Боков. Цу хана комисси дикагIа болх беш хиннай. Укх тIеххьарча цаI-ах шера комиссена керте латт керда хержа юртсовета исполкома председатель С. Коригов. Цу хана денз белггала лаьгIбеннаб юртарча комиссе болх. Цо кулгалдеча цаI-ах шера комиссе цхьа заседани мара хиннаяц.

Лоацца аьлча, укх тIеххьарча хана Iалаьмате ледара лел СоагIапчарча комиссе болх. Иштта дIахо даха йиш йолаш дац гIулакх.

Цу хьакъехьа де дезар дергда аьнна хет МагIалбикерча къахьегамхой депутатий Совета исполкомо.

А. ХАРСИЕВ,
тха соб. корр.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета массазарча комиссешка

БАХА НАХ ХИЦА IАЛАШБАРА — ХАДДАНЗА ТЕРКО

Укх деношка Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета бахача наха коммунальни бытовой гIулакх дара массазарча комиссе ший заседане йийцар «Республике баха нах хица Iалашбара йола объекташ хьалъяра, уж болх бе йолаялийтара, цу дешах дола харжархой наказаш кхоачашдара лелама хьакъехьара» жилищно-коммунальни боахама министра А. К. Зязина яь доклад. Комиссе белгалдаьккхар республика городашка, болхлой поселкашка, кхыча моттигашка баха нах хица Iалашбара объекташ хьалъяреи цу дешах дола харжархой наказаш кхоачашдареи даькъе лоархIам боллаш болх бaь хилар.

Жилищно - коммунальни боахама министерствос водопроводно - канализационни боахама объединени, специализированни службаш вIашагIъехкай. Цо торо хилийтай республика городашкареи райцентрашкареи водопроводнии канализационнии сооруженешка дикагIа болх байтилга вIаштIехьдаккха.

Масала, Назрановски хий доаккхача моттигера сооруженеши, хIаьта иштта поселок Карабулакера водопроводни сеташи цу тайпарча службага дIаяларо торо хилийтай городе Назране, поселке Карабулаке, Орджоникидзевская яхача станице баха нах хица Iалашбелга дикка тоаде. 1977 шера иштта цу службашка дIаяла лерхI «Малгобекнефть» НГДУ а Аргунски шекар доаккхача завода а водопроводни сеташи, хий доаккхаши цIендеши йола сооруженеши.

Дени буси 196 эзар кубометр хий доаккхаш йолча кхаь моттигера доагIача хица Iалашъеш я гор. Грозный. Городе нах баха керда кварталаши микрорайонаши хьалъеш хилар бахьан долаш хIара шера дукхагIа эш хий. Цудухьа жилищно-коммунальни боахама министерствос лаьрхIад 14 артезиански скважинахи шин резервуарахи латта хий доаккха комплексе хьалъе. 1980 шера из хьалъяь яьлча город Грозне дени буси 60 эзар кубометр хий тIаккхетаргда.

Чернореченски хий доаллача моттиге кхоъ скважина болх бе а йолаялийта дени буси 30 эзар кубометр хий дукхагIа хилийта лаьрхIадар 1976 шера городе. Бакъда Нохч-ГIалгIай гIишлой управлене уж балхаш чакхдаханзар.

Города малхбоалехьарча оагIорахьа баха нах хица Iалашбелга тоадаьд, хIаьта Примыкани яха станци йолча юххе хий цIендара балхаш чакх а даьха Старосунженски хий доаккхача моттигашкара довгIа хий дени буси 25 эзар кубометргара 85 эзар кубометрга кхоачаш дукхагIа хилийта лерхI.

Город Грознеи улицашкара водопроводаш 600 километр йIаьха я. Бакъда царех дукха яраш телха а, хIаьта 200 километр совгIа яраш дукха ха а йолаъ хувцанза яргйоацаш а я.

Республика городаши райцентраши дIахо йодача хана дегIайоагIаргхилар а лоархIаш 1977 шера ремонтни базаш хьалъе а цхьайолча райцентрашка баха нах хица Iалашбелга тоаде а канализаци тоае а лаьрхIад. Мола хий техническа гIулакхашта дIаухийтилга кIезигдара мероприятеш чакхъяха а лерхI.

СССР, РСФСР, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советий депутаташта харжархоша денна наказаш кхоачашдара оттаяь мероприятеш а планагIа лаьрхIача тайпарей белгалъяьча ханашкей кхоачашъеш я.

Цунга хьежжа массазарча комиссе белгалдаьккхар республике баха нах хица Iалашбара беш болча балхаца кхоачамбоацараш хилар а. Эсала лел гидрологически тохкамаш дара балхаш, вIаштта-шин шера подрядни балхаш дара план кхоачаш ца яьча гIишлошъеча инженерни изыскенеш яра йолча производственно-Iилма-тохкама институто скважинаш яхара бурув тохаш деш дола балхаш. Цу гIулакха хьожадаьча 220 эзар сомах карадерзадаьр 156 эзар сом мара дац.

Водопроводни сооруженеш республике чIоагIа эшаш йоллаше а уж хьалъелга эсала лел, цу гIулакха хьежаю капиталовложенеш хIара шера кара ца ерзаеш юс.

Дуккхача городашка, райцентрашка, кхыйолча моттигашка баха нах молача хица во Iалашбеш хилара бахьанех цаI да водопроводни сооруженешта лерттIа доал ца дар, дуккха хий зехьа доадеш хилар, цун кхоачамех боагIача беса пайда ца эзар.

Республика городийи райцентрийи коммунальни водопроводашкара хIана а дукха хий дIаухийт промышленноста гIулакхашта.

Баха нах хица Iалашбара даькъе цIенхаштта кхоачамбоацараш хилар дукхагIча даькъе республика жилищно-коммунальни боахама министерства, кхыча министерствайи, ведомствайи, хIаьта иштта горрайисполкомий, гIишлойи боахамеи организацей кулгалхой оагIорахьара цу гIулакха йоагIаш йола терко ца яр да.

Лакхехьарча Совета массазарча комиссе жилищно-коммунальни, юрта боахама, мелиорацеи хии боахамеи министерствашкара, «Консервплодоовощ», «Чечингушвино» объединенешкара, «Чечингводстрой» управленегара, «Скотопром», «Птицепром» трестaшкара дIадийхад халкъа боахам дегIабоалабара уваттача шоай планашта республике баха нах хица лерттIа Iалашбара кхоачам хилла хий доаккха объекташ хьалъяра капитальни вложенеши подрядни балхаши юкъедахьар.

Жилищно-коммунальни боахама министерства, гIишлойи подрядни организацей балха тIехь эггара хьалхара дехкар лархIа деза хий доаккхи объекташ ханнахьа болх бе йолаялийтар. Капитальни вложенеш карaерзаяр, мола хий промышленни гIулакхашта дIаухийтилга кIезигдар, цунца дувзаденна коммунальни водопроводашкара хий а йилеш болх беш йола объекташ кIезигагIа хьалъяр. Ханнахьа а дика а артезиански скважинаш тоае дехкарийла я «Чечингводстрой» управлени, хIаьта санитарни надзореи хий лорадареи органаш дехкарийла я водопроводни сооруженеш лелаяра, республике молача хий кхоачамех лерттIа пайда эцийтара тIехьожам лоаттабе.

ХАЛКЪИЙ ДУХЬА ЦХЬАНА ЛЕЛАДУ ГIУЛАКХАШ

Шерлу дегIаухача къоначa пачхахьалкхенашкара СЭВ-а членаш долча мехкий экономически буззамаш. Нагахьа санна 1962 шу доладеннача юххье социалистически содружества мехкаша дегIаухача 34 пачхьалкхенна экономически технически новкъостал деш хиннадале, хIанз уж 75-нега кхоачаш дукхагIа хиннай. СЭВ-а членаш долча мехкий арахьарча торговле объем цу юкъа 20-зза совгIа йоккхагIа хиннай.

Социалистически содружества мехкаша цхьана леладу гIулакхаш бахьан долаш шерлу экономически социальни дегIахара сеготагIа йола проблемаш къоастаяра, кхычарех тийша хIама доацача экономика лардаш йоахара йола къамий къонача пачхахьалкхений торонаш. Шоай рузкъанна шоай халкъий духьа шоаш доал дара йола бокъо яккха гIерт уж тIа-тIа майрагIа. СЭВ-а членаш долча мехкаша «кхоалагIча дуненца» цхьана леладу гIулакхаш, массаза а яхар мо, бойхама бIарзагIа долча доакъошка леладу. ХIаьта цар экономикана диверсификаци ярга, кхыча мехкий капитала гIулакхий доазонаш готдарга, обществении сектор чIоагIъярга, халкъбоахама комплексаш хьаярга вут.

СЭВ членаш долча мехкаша къонача африкански пачхахьалкхений ший лоIамера экономика дегIаккхувлача дакъа лоацаш хилар хьахьоккхаш дола масалаш дукхха доаладе йиш яр. Масала, СССР-о технически финансовни новкъостал а деш Африка мехкашка хьалъяьй 170 промышленни 70 юртбоахамеи объект. 90 объект хьалъяьй Чехословаке новкъосталца, 70 — Венгре новкъостал деш, 50 — Болгаре дакъа лоацаш. Цу хана социалистически мехкий низаш тIадерзаду керттерча даькъе Iаьржеи сийрда бесаш долеи металлурги, горнодобывающи промышленность, машиностроени, мехкдаьтта доахари чакхдоахари, энергетика санна дола боахама лардера доакъош дегIадоаладеча новкъостал дара.

Нагахьа санна Латински Америка пачхахьалкхений хьакъехьа аьлча, СЭВ-а членаш долча мехкаша экономически технически новкъостал дара тIайншача декхарех керттера дакъа промышленноста кхоач. ХIаьта юрта боахаме цхьана леладу гIулакхаш хIанз дIадолалуш мара дац. Социалистически пачхахьалкхений новкъосталца Аргентине, Боливе, Бразиле, Мексике, Уругвае, Перу, Эквадоре хьалъяьи хьалъеши я промышленни предприятеш. Цар чулоац энергетика, кIора промышленность, сийрда бесаш дола металлурги, машиностроении металлообработкен, химически, цементни, яйга, кхачан промышленность.

Социалистически содружества пачхахьалкхенаша доккха дакъа лоац Азе мехкий экономически потенциал хьаалдегIайоалаечен. Къаьстта доккха да из Инде. СЭВ-а членаш долча мехкаша новкъостал а деш укхаза хьалъяьча предприятеша хьаю машиностроене продукцех 80 процент, электрооборудованех 60 процент, мехкдаьтта чакхдоахаш хьаечей болатен продукцех 40 процент, электроэнергех 20 процент.

СЭВ — дунен халкъашта юкъера организаци. Цхьана гIулакхаш леладара цун наIараш хьайнйлла я халкъаш мамогга дукхагIа вIаши гарга дигара, айхагIа леладу экономичема системерчарел эргашагIа ски буззамаш дегIаккхувлара дунен капиталистически боахайола, дикалга диллача керда дунен халкъашта юкъера экономически отношенеш хьахилийтара тIадерзадаь низаш вIашагIтоха ловча ерригача пачхьалкхенашта хьалхашка. ХIанз СЭВ-он цун къаьстачаа органашеи цхьана гIулакхаш леладу Югославеца, Вьетнамаца, КНДР-еца, Иракаца, Мексикаца, Финляндеца. Эггара тIехьагIа, 1976 шера аьхки, хиннача СЭВ-а XXX-ча сессе балха юкъе дакъа лаьцар иштта Лаосеи Анголаи викалаша а.

ВIаши Экономически новкъостал дара Советаца йоагI-йоагIаш йола соглашенеш яьча пачхахьалкхений торо я шича оагIорахьара меттел, дуккхача оагIорахьара а буззамаш леладе. Масала, Ирак. Дукха хIама ца эшаш 20 шу да Иракски Республико социалистически мехкашца вIаши гIойле йоала гIулакхаш леладу. Белггала аьлча, Болгаре цига хьалъю кхачан промышленноста предприятеш, керамически завод, Багдадера аэродром. Венгре дакъа лоац мехкдаьтта лохаш деча балхашка, ГДР-о новкъостал ду мехка электрификаци еча, хьалъю ялаташ чулоаттаду хранилищаш. Польшо дакъа лоац серни рудник, цементни шекареи заводаш хьалъеча. Румыне новкъосталца автомобильни наькъаш дехк. ЧССР специалисташа иракцашца цхьана Басре хьалъяьй мехкдаьтта чакхдоаха завод, хIаьта СССР-о дакъа а лоацаш 1959 шера денз Ираке хьалъяьй е хьалъергйолаш я 100 объект.

СЭВ-он Иракои шоайла яьча соглашенегIа цхьана гIулакхаш леладе лаьрхIад мехкдаьттаи газовни промышленноста, химически промышленноста, юрта боахама арахьарча торговле даькъе. ВIаши Экономически новкъостал дара Советаца яьча соглашене бе-боагIача тайпара мах баьб иракски общественноcто республике социалистически эргалонаш яра юкъе цо доккха дакъа лоацаргдолга а ховш. Цул совгIа, масала, «Ас - Саура» яхача моттигерча газето ма-яздарра, «Из соглашени капиталистически рынкаца дувзаденна долча дегIаухача мехкашта бола хьокхам ба... Йоккха башхало холургья царна мехкаш довхаш йолча капиталистически рынкаеи социалистически содружествацаи гIулакхаш леладеш хилча Iалашъергйолча прогресса наькъагIа карагIдувлача хIамаштей юкъе».

Нагахьа санна шерагIа чулоацаш дийцача дегIаухача мехкаша ВIаши Экономически новкъостал дара Советаца цхьана леладеча гIулакхаша царна хьалхашка кхы тIа а торонаш хьаелл машаре цхьана дахар, суверенитета сий дар, вIаши гIойле ялар, чурча гIулакхашта юкъе ца гIертар санна йолча лоархIамегIарча принципий ларда тIа. Духьал цунах а гуш да дунен халкъашта юкъе СЭВ-а сий лакхдалар.

Борис РЯБОВ,
(АПН).

КЕРДАЧА ДОАЗОНАШКА

Тха керттера декхар — кхай беркат алсамдаккхар, тешшаме лакха юртбоахама культурай хьувкъам кхебар. Хаоттама хьалашка диллача кала дар 1976 шу. БIаьстан юкъе новкъарле йора гхона каст-каста делхача догIаша, хIаьта аьхки геттара чIоагIа йокъал эттар. Iурра деза сарралца сигала мох а йоацаш бIайха хьежача маьлхах кхорзаденна дадар кхаш. Йишта ха лаьттар дIаьхача ахкана. Кхашка мел йола хIама йоврьья, йоагаргья аьнна хеталора. ХIаьта а уж йовнзар. «Ингушский» комсий совхоза къахьегамхой Iалама низа духьала эттар болх геттара дика вIаштIехьбаккхарца, лакхача дисциплинаца, хьинар ца кходеш къахьегарца.

Хьувкъам бахьан долаш лоаттабаь къовсам толаме чакхбалара къаьстта доккха новкъостал дир тхона паччахьалкхено шортта еннача тIехдикача дай-мехка техникон толашагIа йолча агротехникон, къахьегама отрядни система юкъеяхьаро.

Цу дерригача хIамаша «Ингушский» комсий совхоза коллективага йиш хилийтар 1976 шерара социалистически декхараш сийленца кхоачашде, чоалханеча хьалашка во боацаш юртбоахама культурай хьувкъам кхебе. ХIаьта уж тIахинна лаьтташ дукха дар. Масала, ка бола ялаташ 3200 гектара тIа дар боахаме. Кхаш лелаераша шу долалуча юххье дош деннадар парех хIара гектара тIара 20 центнер гулъе, аьнна, хIаьта цар 27,2 центнер гулйир.

Шекара свеклаш 100 гектара тIа яр совхозе. Мерза овлаш а гулдир оаха планагIа лаьрхIа хиннаул дукхагIа. Масала, хIара гектара тIара планагIа лаьрхIа хинначa 180 центнер меттел 240 центнер яьккхар.

Дицдалийтадацар баьцадаараш а. 360 тоннана меттел 400 тонн гулдир уж.

Дика хьувкъабир сом. ПланагIа лаьрхIача 70 тоннана меттел, паччахьалкхенга бехкар 153 тонн сом.

Ши-шегIа дийннадацар уж толамаш. ХIамаш дIаювргйола деррига лаьтта ший ханнахьен дикен кийчдир. Лаьтта хьаьндара дикагIа йола культураш тIахиннача кхашка дIайийра хIамаш. Iалаьмате чIоагIа бехктокхаме болх ба из. Ала деза, лоашача ханашкен лакхача агротехнически боарамен хIамаш дIаера лоархIам тха механизатораша геттара дика кхетабаь хилар. Болх а бар цар из бехктокхаме гIулакх а лоархIаш. ДIадувча фуца тийсар минеральни удобренеш, хIара гектара тIа 20 килограмм а йолаш.

Цунца чакхъяланзар хьувкъама еш йола йоакхо. Ка бола ялаташ тIахиннача дерригача лаьтта Iай, феврале, кхы тIа а минеральни — азотни удобренеш тайсар, хIара гектара тIа 2 центнер а йолаш. Из болх «РУМ-3» яхача агрегаташца чакхбаьккхар оаха.

Цу тайпара агрегат тха цхьа я. Фу маIан да, гурахьа дийнача ялаташта оаха авиаце новкъосталца а ца тохаш, тхоай низаца минеральни удобренеш товсара? Бахьанаш массехк да укхаза. КIезигача лоархIаме хиланзар цу гIулакха удобренеш цхьатарарча боараме, чухьнахьарча маьхах тесса йиш хилар. Цкъарча юхьига чоалхане боацаш хет из болх. ХIаьта а дукkхача хьале из дикагIа чакхбаккхарах тийша бар хьувкъам. Цхьабакьда механизаторащ Келигов Уматгири, Мезов Азаматгири, Богатырев Осман, кхыбараш дика лоархIабаьб шоай декхарах, шай ханнахьен дикен чакхбаьккхаб болх.

БIаьстан юкъе макка баьккхар тIадаьннача ялата, химически хьисапе оасар дIадоаккхаш молхаш техар. ХIаьта уж еррига агротехнически мероприятеш лерттIа, дикагIча ханашка чакхъяьхар.

ТIехдаьккха доацаш ала йиш я, совхозе кхашкара баттхаш шоай ханнахьен дикен чакхдахара мехотрядаш вIашагIйоккхаро чIоаггIа аьттув баьккха хилар. Эггара хьалха, белха цу формо йиш хилийтар шоаш баьча балхах бухсоцлаш хьахулачоа безам дукхагIа тIабахийта.

Мехотрядий коллективашта дика довзар шоай декхараш, шоай даха деза мулаш, уж кхоачашдарга долха наьхъаш. Мехотрядашта хозрасчетни заданеш елар, технологически карташ дIабе декхар, отряда членашта юкъе дика яхь йоаржайир. Цул тIехьагIа бокъонца чам белар наьха балхах, оалаш ма-дарра, кепиг ларжIа Iомабелар уж. Цунга хьежжа дар хьакиннар а. Масала, ялаташ кхедеш йола, лаьтта леладу опытни механизатор Коригов Султан керте латта механизировании отряд 10 трактора гIонца ялаташ кхедеш яр. Отряд вIашагIа йоллале изаал долча лаьтта из болх беш яр 20 совгIа трактор. Массехк итташ механизатораш бар царна гIулакх деш.

Повар а тIехьа верригаш а 12 саг мара вацар Султана мехотряде. Отряда тIачIоагIъяь автомашина яр, хIаьта из леледеш Султан ше вар. Нах балха дIа а цIа а ше кхувлар цо, отряда запасной оатхалаш тIакхухьар, автомашинаца дергдола кхы тайпа балхаш а дора, цул тIехьагIа трактор лалла ховра из ГIулакх миштад аьлча, чоалхане доаца лоархIамаш даьчул тIехьагIа отряда беррига члений дог тийшар, совнагIа саг, белгтала аьлча хIанз вай вувцаш вола шофер, лелавар отряда пайдана ца хилара.

Дуккха а овсарегIа хилар механизатора бу болх, лаккделар алапи а. ХIаьта керттера дар — «Цхьаннена хьалхара массане, массанена хьалхара цхьанне» яха принцип чIоагIъелар.

Ялатйна лаьрхIа 50 гектара тIа хьажкIаш а кхейора мехотрядо. Уж хьувкъара дика хьалаш да тханцига, нагахьа санна царна лерттIа гIулакх дой. Цудухьа хьажкIашта шоай ма-хулла дикагIа гIулакх де лаьрхIар отряда механизаторашa. Массехказза культиваци йир, 3—4-зза хий диллар. Дикача ялата 35 центнер яьккхар хIара гектара тIара. Из культура дика хьувкъарах совхоза йиш хилар района кхыча боахамашта фуна лаьрхIа дIае хьажкIаш яла.

Дика къахьийгар коммунист Цечоев Ювназ керте латтача, доакъар Iалашлеча механизированни отряда членаша а. Цар хьинар ца кходеш къахьегар бахьан долаш планагIа лаьрхIача 650 тоннана меттел 1200 тонн йол Iалашйир, 1100 тоннана меттел 3100 тонн сенаж еллар. Кхоачашйир силос йоллара план, лаьрхIачул итташ тоннаш дукхагIа даьккхар баьца хьоар.

Тха механизатораша шоай болх бехктокхаме хеташ къахьийгалга ховргда, пятилетка хьалхарча шера алхха цхьан кIих боахама 120000 сома цIена пайда баьнна хиларах.

Ахархочун болх цIаккха а кхоачалуш бац. Кхашкара хьувкъам чуберзабаь ваьлча юха шерарча хьувкъама уйла еш хул из. 1977 шера а лакха хьувкъам кхебе безам ба тха. Цу гIулакха во йоацаш лард еллай оаха. 3000 гектара тIа, планагIа лаьрхIачул 200 гектар дукхагIа, дIадийнад гурахьа дув ялаташ, 1600 гектара тIа аябь аьхай. Эггара хьалхара оахам деча хана хIара гектара тIа 2,5 центнер удобренеш тайсай. ЦхьоалагIча класса фу тоссаш дIадийнад деррига ялат, хIаьта хIанз а тхоашта мел эш йолаш я тхога удобренеш. ХьатIахулача шера феврале кхоачам балла удобренеш товсаргья оаха гурахьа дIадийнача ялаташта.

Совхозе 200 гектара тIа комсаш дIайогIара балхаш да деш. Цу гIулакха тIаозаш латт город Дербентера комсий гаьнаш. Керттерча даькъе мускатен, ркацетелен сортах яраш я уж. ХIанзле а цхьа миллион хьальена яьнцай, хIаьта ерригаш а Дербентера я езараш 3 миллион я.

Тха боахаме хьогге цIендаь а даьккха дIадувча стандарта цхьоалагIча классага кхоачадаьд бIаьстан юхье ювча культурай фу. Люцерна фу магнитни установка чу гIолла чакхдоаккхилга мара кхы де хIама дисадац. Цу тайпара установка тха йоацаш я. Цхьабакъда «Кавказ» яхача комсий совхозе йолаш я из. ХIаьта цу боахамца дийца хIама долаш да тхо. Новкъостал дергда аьнна дош деннад тхона лоалахоша. Каста из болх а чакхбаьккха довла дага да тхо.

Фу цIендаран дIадувча дикагIча кондицега кхоачадаран чIоаггIа болх баьб хьатта тIарча машиниста Мержоев Махьмадгире.

КПСС ЦК октябрьски (1976 ш.) Пленуме КПСС ЦК Генеральни секретара Леонид Ильич Брежнева аьнад: «...хIанзарча этапе юрта боахам дIахо айбара проблема — из эггара хьалха ма-дарра маIан дича цун эффективноста проблема я. Юкъара деккар укх тайпара оттаде мегаргдолаш да: юрта боахам дегIабоалабара паччахьалкхепо телача йоккхийча ресурсех кхетамца, дас санна пайда эца, лаьтта хьурмат деш леладе, хIара гектарагара, дIадахийтача хIара сомагара, удобреней хIара тоннагара ма-могга дукхагIа хьадаккха деза».

Уж дешаш Iалаьмате лоархIаме да.

Октябрьски Пленума решенешта жоп а луш, 1977 шера хIара гектара тIара 25 центнер ялат гулде, кхыча юртбоахама культурай лакха хьувкъам кхебе лаьрхIад тха боахама къахьегамхоша. Цу гIулакха мел эша торонаш тха йолаш я. ХIаьта гхо царех, парте яххача тайпара, бокъонца дас санна пайда эца а хьожаргда.

И. ГАНДАЛОЕВ,
«Ингушский» комсий совхоза керттера агроном.

Де дезачун уйла еш

КПСС XXV съездо кердача низаца белгалдаьккхар социалистически яхь дIахо дегIайоалаяиза ярг ца хилар а иттлагIча пятилетка хьалхарча денношке а дене «Экономикен халкъа хьал-торон дIахо тоаяр духьа производства эффективности балха дикали кхы тIа а лаккхъе» аьнна лозунг а долаш из дерригача халкъа болам баржар боккхача лоархIаме хилар а.

Тха «Гудермесский» совхозе къахьегамхошта кхетам балара, цар творчески инициатива, къахьегамен политически хьинар дегIадоаладара метод а хинна дIаэттай социалистически яхь. Яхьо чулаьцай совхоза еррига производственни участкаш, бригадаш, фермаш отделенеш. Цу гIулакхо тхога йиш хулийт тха хьайбаш леладерий, кхаш леладерий къахьегамнара моральни материальни безам совбаккха. Кубанцаша дIадоладаь гIулакх хьал а лаьца, паччахьалкхенга 400 тонн ялат, хьалхагIа лаьрхIа хиннaчул 20 тонн дукхагIа дулх дохка аьнна тIаийша хинна доккхагIа дола социалистически декхараш оаха дикка тIехкхоачашдаьд. ПланагIа 3800 тонни социалистически декхарегIа 4000 тонний йохка лаьрхIа хинна шекара свеклаш 4565 тонн ехкай паччахьалкхенга. Уж толамаш даьхад эггара хьалха наьха къахьегамен политически хьинари айдалар, планаши КПСС XXV съездо дIадийхарашка хьежжа тIаийша социалистически декхараши производства еррига участкашка кхоачашдар духьа шерра социалистически яхь йоаржаяр бахьан долаш.

Цхьана къестаду оаха социалистически яхьа дешаш. Совхоза администраце болхлой комитетаца цхьана доккха новкъостал ду яхье баьнараша, цар шоай декхараш дизза кхоачашдергдола хьалаш вIаштIехьдахара: яхь мишта лел хьожаш а цун итогаш еш а общественни организацешкара новкъостий юкъе а болаш къаьстта вIашагIъелла, парткома член Бантаев Iаьла керте латта комисси.

Боахаме хIара шера кийч а еш юкъеккхухь моральни материальни поощрене керд-керда методаш. Масала, яхьа итогаш яьчул тIехьагIа хьокхамаш эггара лаккагIа дарий сийна совхоза центральни усадьбе урагIйохийт къахьегама сийлен байракх. Котбаьннараштa ахчан премеш а тел, масала, I-гIа моттиг яьккхачоа 15 сом, II-гIа яьккхачоа — 10 сом, III-гIа яьккхачоа — 5 сом, хIаьта миштта лелае цIе вымпел а лу, баркал оалаш цIагIа письмо а дохьийт.

Боахамо цхьанна шера кхоачашъяцар баьцадаараши шекара свеклаши яхаран паччахьалкхенга йохкаран оттаяь планаш а социалистически декхараш а. Совхоза администрацен парткомон из дош теркал а даь, цу участкашта кулгалде оттабир коммунисташ С. Арсангриеви И. П. Молостови. Звеношта юкъе социалистически яхь оттайир яхьа условеш кийчйир. Фу пайда баьлар тхона цунах? Эггара хьалха из бахьан долаш болхлой къахьегам дикагIа вIаштIехьбаьккхар, цар материальни безам совбаьлар. ТIаккха, юххера а, цунах хьаьннар: свеклаш лелаеча Мужидова Маймуната звенос 83 гектар долча кхай хIара гектара тIара 225 центнер мерза овлаш даьхар, хIаьта цунца яхь лелаеча Балиева Мауса звенос 62 гектар долча кхай хIара гектара тIара 275 центнер яьккхар. Паччахьалкхенга соми баьцадаараши дохкара планаш а социалистически декхараш а кхоачашдаьд.

Социалистически яхь вIашагIйоллара совхоза парткоман болхлой комитетан доккха новкъостал даьд коммуниста Арсангриев Салмана, хьинаре дакъа лаьцар цо социалистически яхьа условеш кийчъечеи, свеклаш лелаераша баьча балха итогаш ечеи. Из бахьан долаш 145 гектара тIара дикагIа йолча шекара свеклай 3600 тонн гулйир бригадо.

Парткомо чIоаггIа уйла тIайохийт цеховой парторганизацейи партгруппайи хьинар айдара, коммунистий инициатива дегIайоалаяра, социалистически яхь вIашагIйоллачеи лелаечеи цар юкъарчал доацаш дакъа лацара. Уж дешаш дувца увттаду оаха парткоме, цеховой партийни организацей бюрошка, коммунистий отчеташка ладувгI.

1977 шера доакъарий база кийчъяра, тешшаме лакха хьувкъам кхебара лоархIаме декхараш кхоачашдеш ба совхоза къахьегамхой. Техникана ремонт еш, кхашка удобренеш дIакхухьаш, доахан дика Iангара доахаш боахк.

Коллективе ди тIехь шерагIа ярж Советски Iаьдала 60 шу дизара яха ма-йоаггIара накъаяхар духьа лелаю социалистически яхь. Цун девиз — «Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара сийна — 60 ударни декада». Яхь мишта лел дувц пен газета тIа, «молнеш» тIа, къахьегама листокаш тIа. Гахан хьалха латт коммуниста В. Висимбаева кулгалду № 1 йолча шурий-товарни ферма коллективи коммунист В. Хамидов керте вола № 1 йолча тракторно-кхай тIарча бригада коллективи.

Н. МОВЛАЕВ,
«Гудермесский» совхоза парткома секретарь.

ДIАТЕЛАЧА ШУРИЙ ДИКАЛАХ

Соахка 11 бетта юрта боахама министерства колхозашеи совхозашеи дIаеннай 55196 тонн шура, хIаьта цунах 10637 тонн е 19,2 процент цхьоалагIча сортах.

Шура дикагIа дIателача боахамех я паччахьалкхенга ше екхача 1241 тоннах 587 тонн е 47,3 процент цхьоалагIча сортах, 551 тонн шоллагIча сортах, 102 тонн сорт доацаш екка Наурски района «Красное знамя» яха колхоз. Сунженски района XIX партсъезда цIерагIча колхозо ше екхача 2768 тоннах цхьоалагIа сорт долаш дIеннай 1103 тонн е 40 процент, шоллагIа сорт долаш — 1223 тонн, сортах йоацаш — 443 тонн. «Гойтинский» совхозо цхьоалагIча сортах дIаеннай 446 тонн е 50,2 процент, шоллагIча сортах — 339 тонн, сортах йоацаш — 60 тонн. Грозненски района «Атагинский» совхозо ше екхача 1711 тоннах 596 тонн цхьоалагIча сортах, 834 тонн шоллагIча сортах, 281 тонн сортах йоацаш дIеннай шура. «Терек» яхача совхозо — цхьоалагIча сортах йолаш дIаеннай 321 тонн, шоллагIча сортах йолаш 306 тонн, сортах йоацаш 11 тонн; «Гудермесский» совхозо цхьоалагIча сортах йолаш 840 тонн, шоллагIча сортах — 312, сортах йоацаш — 472 тонн; «Коминтерн» яхача колхозо цхьоалагIча сортах йолаш дIаеннай 442 тонн е 51,3 процент шура, диълагIа дакъа шоллагIча сортах, сортах йоацаш 20 процент.

Тха кара мел долча боахамех алхха «I Май» яхача цхьан колхозо мара дIателац еррига (1764 тонн) шура цхьоалагIча сортах йолаш. ЦхьоалагIча сортах йола шура геттара кIезига дIател Назрановски, Ачхой-Мартановски, Шалински боахамаша.

ХIанз а дукха дIател шура шоллагIча сортах — 41 процент, сортах йоацаш — 39,8 процент.

ДIачуяла дIайихьа шура вIалла мегаргйоацаш а лаьрхIа боахамашта юха кхухьяйташ а моттигаш я. Из тайпа шура 11 бетта юхаерзаяьй 87 тонн е 0,13 процент.

Шура дIачуийеча пункташка дIачуяла мегаргйоаца шура эггара дукхагIа еннай Грозненски района «Советская Россия» яхача колхозой (11 тонн) Ленина цIерагIча колхозой (8 тонн).

Юрта боахама министерства боахамаша шоллагIча сортах дIачуеннача шурий 22662 тоннах 340 эзар сом дайнад, хIаьта сортах йоацаш дIачуеннача 21897 тонн шурех 569 эзар сом дайнад.

Юрта боахама министерства колхозашеи совхозашеи эсалча сортех йола шура дIателарах 909 эзар сом дайнад. Уж лоархIамаш теоретически а цхьоалагIча сортах йолча шурий маьхаца нийсдеш даь а да. Нагахь санна сортах йоаца шура дIачутелга оаха дIадоаккхеи кхыметтел шоллагIча сортах из дIачутелеи, тIаккха а колхозийн совхозийн кассашка юха чудерзадергда 241 эзар сом.

Шурий дикал тойташ даьча цу лоархIамех гуш да, цу деша лерттIа терко еча а лакхагIча сортах йола шура дIачутелача а дукххача колхозашкеи совхозашкеи толамаш доахилга, хIаьта иштта из вIаштIехьдаргда республикерча вокх боахамий.

Х. МАХИТАРОВ,
Нохч-ГIалгIай АССР юрта боахама министерства вокхагIвола экономист.

ДОАДЕШ ЛАТТ ФУ

Баьцадаарий фу леладар — юртбоахама производства гоьал дукха доход луш дакъа да, нагахьа санна из гIулакх миччахана дагадоххалца тесса ца а дуташ, боахама керттера дакъа а лоархIаш хаддаиза лелалеча моттигашка.

Фу кхедара гIулакх во вIаштIехьдаьккхадац, масала, Сунженски района XIX партсъезда цIерагIча колхозе, хIара шера паччахьалкхенга фу дохкаш дукха ахча доагIа колхоза кассе. Колхозе фу кхедеш я опыт йола баьцадаараш леладу А. А. Лапкина керте латта баьцадаараш леладу бригада. Укх шера бригада дика лоархIаьй фуна лаьрхIа дIайийна хинна культураш чуэцарен цIенъярен балхах. Юххера а 12 октябре деххар колхозо фу, деррига фу дIадувча стандарта цхьоалагIа класс йолаш деккад. ХIаьта фу кхедераша хьийгача къих хьахиннараш ераш да: фу дехка 156 эзар соми фу дика хиларах совнагIа денна 11 эзар соми нийцар колхозо паччахьалкхенгара. Фу леладар пайдана да района. Из хьахьокх цу вай доаладаьча масало а.

Халахете а, кхы тайпа масалаш а да районе. Цар геттара дика хьахьокх, баьцадаарий фу леладара терко ца ярах боахамашта зе мара пайда ца хулаь хилар.

XX-ча партсъезда цIерагIча колхозе соахка дIадувча кондицешка кхоачале маганзар 30 центнер харбазий фу (цхьан центнера мах — 450 сом), 10 центнер петрушка фу (1 центнера мах — 350 сом), 1,5 центнер шибаза фу (1 центнера мах — 2600 сом). Укх шера цунга цIаьккха а юха хьежачул тIехьагIа гучадьлар, тIадалара из кондиционни ца хилар. Цу тайпара фу цхьанне а эцаргдац. Цунах хургдола зе гучIахьа да. Хьалхедеш дукха ахча дIадахийтад, кхыча балхаш тIара а боахаш наьха ха йоаньй, хIаьта юххера а хьахиннар — зохьа хьийга къа. Е дIаяхийтача материало а, е ахчо а пайда беннабац, шу чакхдоалаш цхьан сомах ши сом хиннадац.

Колхозе е йоагIаш йола вызодаш яь хургья цу дешах, колхоза парткомеи правленеи фу кхедара агронома В. П. Морозована е йоагIаш йола замечанеш яь а соахкара гIалаташ укх шера кхы юха керда ца далийтара кхыдола гIулакхаш чакхдаьха а хила мег? Гуччахьа долаш дараша хьахьокх, колхозе цу гIулакха вIалла хIама де лаьрхIа а ца хилар. Фу леладара гIулакх тоа ца даларал совгIа, кхы тIа а телхад.

Фу дIадувш лелаяь участкаш бIаьстан юххье денз шоашта качара яха болабелар. Фу леладара гIулакха йолча агронома В. П. Морозовас сов бола мухь кIезиг-дукха мукъагIа шийна гира дIабаккхар духьа дIайийна шоллагIа шу а долаш, ги даккха дезаш йола 4 гектара тIара петрушка аьха тIакIалтIа кхессар. Цхьабакъда фу кхеду вож участкаш районни организацешта хьалхашка йийнай алар духьа а дIае езаш яр. Цига дIайийра нарсаш, шибаз, щавель, столони свеклаш, ябакхаш, кхыйола культураш. Фу тIадаьлар, хIаьта бригадира М. Н. Лохматова цхьа бахьан дика гIулакх а даь, хьувкъам во боацаш хилар.

ХIаьта цул тIехьагIа денз дIадоладеннар кхетадеш дац. Дика хьийкъадар, масала, 4 гектара тIара шибаз. Цхьабакъда из чуэца дага волаш саг вацар. ХIаьта баьцадаараш тIахинна кхаш, тIера болхлой дIа а баха, дадийсачул тIехьагIа хьаллара а Iоара а шоай тускарашцей галешцей шибаза кхай тIа чухьаьлхар нах. Царга хIама оалаш саг вацар. Колхоза кхай тIара шибаз частникашка гIолла ше ма-додда колхозий рынке дахар. Шелал эттачул тIехьагIа болабелар колхозе шибаз чуэца, хIаьта из цу хана лаьтта уллар. Юххера а, 2,5 центнер ги даккха лаьрхIа хиннача метте гулдаьр... 20 килограмм дар. ТIаккха а чакхдаланзар из гIайгIане истори. Дукха бала хьийга уж 20 килограмм хIанз а складе улл. Цхьанне а дIаэцац из, хIана аьлча нувхаш увц хиларах кондиционни дац.

Кхы дикагIа яц ги даккха дIайийна хиннача вокх культурай «биографи» а. «Аьттув» баьннабац, масала, нарсий. 10 гектар долча кхай тIа аххана оасар даьд нарсашта, хий дийхкад, лазарашца къовсам лоаттабаьб колхозхоша. ХIаьта гурахьа шоаш ма-ярра йолча IажагIча «китилгех» — ги даккха кхеьча нарсех тIанк аьнна хьаллиза уллар кха. Хьагулъе, чура ги хьадаккха, доккъаде, складе дIачуле ала дезача метте, фуна гIулакха йолча агронома В. П. Морозовас, колхоза правленегахьара кхы духьале а йоацаш, кхы тайпа распоряжени елар. 5 гектара тIара мара хьагулъянзар фу, даккха кхеьь нарсаш, вокх 5 гектара тIа доахап лаьккар. МоллагIча тайпара нийца а пайда нийцача мел бе я уж — ишта уйла яь хургйолаш я колхоза правлене.

Нарсашта чура ги хьадаккха дукха сихлуш бацар. Из болх дIаболабир ги чудоалла нарсаш цаI шоллагIчох хьакъоастае йиш йоацача яьначул тIехьагIа — йохкаеннаяр уж. Юххера а, планагIа кондиционни ги 30 центнер даккха лаьрхIа хиннача метте, даьккхар 6 центнер кондиционни доаца фу дар.

Фуна лаьрхIа 2,5 гектара тIа дIайийнача кабуца ги 7 центнера меттел 1 центнер мара даккханзар. ПланагIа 25 центнер помидорий фу даккха лаьрхIадар, хIаьта даьккхар 15 центнер кIезигагIа дар. ЛархIа хала дац алхха цу шин культура хьувкъама план кхоачаш ца ярах боахама мел зе хиннад. Кабуца фун 1 центнера мах 2200 сом, помидорий фун 1720 сом ма бий.

ХIаьта юххера а цу беррига фун кегарах аьахиннар ера да. ХIанз а тIехьа складе улл щавела 500 килограмм, помидорий 500 килограмм, нарсий 600 килограмм, укропа 300 килограмм, свеклай 300 килограмм, шибаза 20 килограмм фу — деррига а 500 эзар совгIча сома маьха.

Из фу цхьанне а дIаэцаш дац, е тIа ца далара дале а е нувхаш увш дале а кондиционни доацаш да. Из беркат дIадувча кондицешка кхоачадара цхьаккха хIама деш саг вац колхозе.

А. ЗИМАРИН.

Доазол дехьара

СССР-ан Австрени вIаши юкъера торгово - экономически бувзамаш шинна а мехка гIойле йолча тайпара хаддаш тоалуш доагIа.

Советски Союза доккха заказ кхоачашдеш я хIанз австрийски «Хюбнер-Фамаг» яха фирма. Цо кийчъю магистральни газопроводашта эша шоаш санна кхыйоаца герга кранаш (сурта тIа). Цу оборудованех пайда эца йиш я температурин хьалашка хьежжа мехка къилбеседен а къулбехьен а районашка.

ТАСС фотохроника.

ШЕРЛУШ ДА ТОРГОВО-ЭКОНОМИЧЕСКИ БУВЗАМАШ

Кхыча паччахьалкхенашца СССР-о цхьана леладеча торгово - экономически гIулакхашта ларде ядараш малагIа принципаш я, укх тIеххьарча хана малагIча башхалонашка даьннад уж? АПН корреспондента Осипов Анатоле дехар дарах цу хаттара жоп лу СССР арахьарча торговле министра хьалхарча заместитела Семичастнов Ивана.

— Доазол дехьарча мехкашца арахьарча экономически бувзамашка Советски Союзо массаза а лелаераш вIашагIа гIойле йола, партнерий йиза цхьатара бокъонаш хургйола, къахьегам дунен халкъашта юкъе бекъара совленех эффективно пайда эцаргбола принципаш я. Экономически интеграце наькъашка чIоагIлу социализма мехкий содружества низ уж кхотадалари. ДегIаухача мехкашца цхьана гIулакхаш леладаро аттагIа хулийт цар экономикаши общественни дахари прогрессивни хьисапагIа эргадаккха. Юххера а, капиталистически мехкашца леладеча экономически Iилма - технически бувзамаша чIоагI а ю, шер а ю машаре дахара политика материальни база.

ХIаьта, нагахьа санна СССР арахьара торговл гIулакхаш дегIаахара темпай хьакъехьа дийцача, массехк цифр йоалайой кхоачам ба: Советски Союза товарооборот 1975 шера 50,7 миллиард сомага дIаккхаьчар, хIаьта 1976 шера хьалхарча ялх бетта 28,4 миллиард сом хилар из. ХIанз Советски Союзо цхьан кIирагIа 1 миллиард сома маьха ший товараш кхыча мехкашка дIа а дохк, цар дараш хьа а эц. Цхьабакъда деш дола къамаьл-м товарооборот йоккхагIа хилара хьакъехьа хинна мича Iа. Шерагара шерага тIа-тIа дукхагIа хул СССР торговни партнераш. ХIанз вай мехко торговни гIулакхаш леладу кхыча мехкий 115 паччахьалкхенца.

Социалистически мехкашца цхьана леладу экономически гIулакхаш дегIаккхувлар вай арахьарча экономически бувзамий лоархIамегIара лостам ба. 1975 шера СССР ерригача товарооборота юкъе цу мехкаша лоацача даькъа кхоачар 56,3 процент, е 28,6 миллиард сом, цу даькъе СЭВ-а членаш долча мехкашцара товарооборот 26,2 миллиард сом хилар.

Социалистически интернационализма ленински принципаш тIа дегIа социализма мехкаша цхьана леладеча торгово-экономически гIулакхаша массе оагIорахьара цхьатарра шоашца тарду хIара паччахьалкхени бIарчча хьанийцача ерригача социалистически содружествай вахара хьашташ. Партнераша цхьана къестаю сихха дукхагIа эшаш хулача энергеца, бедалца, продовольствоца, халкъо леладеча товараща, хIанзарча машиностроене продукцеца. Iалашбара тIаерзаяь целевой программаш.

СЭВ-а членаш долча мехкашта юкъе сихха дегIаух производства специализации кооперировании. Социалистически мехкий экономикана хьалхашка латта декхараш кхоачашдеча шерагара шерага доккхагIа дакъа лоац интеграционни факторашa Социалистически экономически интеграци дегIайоалаяра комплексни программага хьежжа СЭВ-а членаш долча мехкашта эшача цхьадолча бедала товараца царна кхоачам берргба вай мехка промышленноста доагI-доагIа бедала доакъош дегIадоаладар духьа дешаца хьаштдолча паччахьалкхенаша шоай низаш цхьана вIашагIтохара ларда тIа. ХIанзле а кхоачашъеш я НРБ-ес, ВНР-ес, ПНР-ес, ГДР-о, СССР-о, СРР-ес низаш цхьана оарцагIа а даьха шера 500 эзар тонн целлюлоза арахецаргйола комбинат Усть-Илимске хьалъяра хьакъехьа яь генеральни соглашени.

Цу мехкашеи ЧССР-он цхьана хьалъю Киембаевски асбестови горно - обогатительни комбинат. Барт вIаштIехьа баьккхаб 750 киловольт низ бола электропередача лини Винницанеи (Украина) Альбертиршанеи (Венгри) юкъе хьалъяра хьакъехьа. Цу лине йиш хулийтаргья СЭВ-а членаш долча европейски мехкий энергосистема вIашагIъювза. Толаме кхоачашъеш я газ йоалла Оренбургера моттиг караерзаеи Оренбург — СССР Малхбузехьара доазув яха магистральни газопровод юллачеи цхьана гIулакхаш леладара хьакъехьа яь соглашени.

СССР арахьарча экономически бувзамий лоархIаме дакъа да дегIаухача мехкашца цхьана леладу гIулакхаш. Царцара Советски Союза политика цIаккха а хувца ца луш политически экономически кхычарех тийша хIама доацаш хилар духьа цар лоаттабу къовсам хьаллоацаш я. ДегIаухача мехкашта финансовни технически новкъостал ду Советски Союзо дукххача мехкашка къаман экономика керттера доакъош дегIадоаладара ларда йола йоккхий халкъбоахама объекташ хьальяра. ХIанз СССР-о дакъа а лоацаш цу мехкашка хьалъеш латт керттерча даькъе промышленни предприятеш а йолаш йола 530 гаргга объект.

Дикалгахьа хувцамаш хулаш латт дегIаена промышленность йолча капиталистически мехкашца СССР-о леладеча арахьарча экономически бувзамашка а. 1975 шера СССР-о царца яьча товарооборота объем 1970 шераца нийсйича 2,3-зза дукхагIа а хинна, 15,8 миллиард сомага дIаккхаьчар. ТIа-тIа боккхагIча лоархIаме хул цу мехкашца йоккхача масштабагIен йаьххача ханнех цхьана леладу экономически гIулакхаш дегIаккхувлар, цу даькъе керда производстваш дегIайоалаяра йоккхий промышленни проекташ чакхъяхар а. Иштта боккхача лоархIаме я Советски Союзо дукххача мехкашца яь кредитни соглашенеш а.

(АПН).

Ширача Угарита памятникаш

Сире Средиземни форда йистерча Латакия яхача города гаьна йоццаш улла Рас Шамра яха зIамига юрт дукххача шерашка къаьнарча хIамацца сакъердалуш бола нах уха моттиг я.

1929 шера оливкови гаьнаш дIайогIа лаьтта оахаш ваьлла моттигера ахархо тIакхаьчав къаьнарча тIох деттача гIирсаштен топпарах яьча догам тIадолча пхьегIаштен. Археологий теркам тIаззар кораьнча хIамаша, Дукххача шерашка из моттиг техкачул тIехьагIа французски Iилмахой экспедицена лаьттан тIоанашта кIалхара Угарит яхача ширача паччахьалкхен (вай зайа йоалаялале III-I бIаь шу хьалхагIа) лоархIаме памятникаш корадир.

Iилмахошта хьалхашка хьаеллаелар шерра параллельни улицаши нийсса майдани, ца дохащ юхедиса дуккха цIенош долаш город улла моттиг. ХIара адаи массехк цIа, гIув йоалаш ков, лувчара яь бассейн йолаш я. ЦIеношта кIалха йоахкача подвалашка дезалаш дIабежжа боахка моттигаш я, ший тайпара тайпан кашамаш да цига. Укхаза дIаяхка йоадаяьй эггара езагIа йола цIагIа лелаю хIамаш, герз, куца лелаю хIамаш, иштта кхыраш.

Рас-Шамра тохкаш гучабаьнна эггара боккхагIа гIирс — лохе дото басар хьекха колоннаш йолаш, кIайча кхераx етта паччахьа дворец. Двореце 60 цIан зали, чухьа шиъ кови, дуккха балконаши лоджиши я. ЦIеношкен кхы долча гIирсашкен хьежача бIаргагу Сире территоре тIа 30 — 35 бIаь шу хьалха баьха гIишлойхой лакха говзал йолаш хилар. Археологашта дворецера кораьяй ширача кана баьхача говзаний кулгацца хьаь дуккха хIамаш. Царна юкъе — даьла Угаритен угаритски паччахьен сурташ тIадола пилла тIеххах яь панно. Минептах яхача фараона тур (вай зама йоалаялале 1234 — 1224 шу хьалхагIа), иштта кхыраш. Цу ерригача хIамаша йоаггIаш йола лоархIаме моттиг дIалаьцай Дамаскерча Къаман музее. Кораьнча хIамашта юкъе эггара дукхагIа теркам тIаозаш я хIаьззалца довзаш долчарна юкъе эггара къаьнара лоархIа алфавит IотIадаьккха топпарах яь табличкаш. Табличкаш тIа финикийски азбука 30 алап да. Историкаша яхачох цунгара хьадоладеннад арамейски, шира жугатийн грецески кхидолен алфавиташ.

М. КОЖЕВНИКОВ.
(ТАСС).

Иордан яхача хин малхбузехьарча йисте ядача городашкарча Iарбий тикайн кхыча учрежденейн даьша Израиле етташ йола налогаш оккупационни Iаьдалашта шоашта юкъе йоалаяра духьал а баьнна цхьан ханна Наблусера, Рамаллахера, Вифлеемера, кхыча городашкара тикаши лавкаши дIакъайлай.

Машара демонстранташи Наблусерен Рамаллахерен израильски салтийн вIашагIлетаб.

СУРТА ТIА: Наблусера израильски салтий.

ЮПИ—ТАСС телесурт.

КЕРДА СТИХАШ

Салман ОЗИЕВ.

ЛЕНИН—КЪУЛБА

Кема лехкаш водаш хилча,
Форда талгIеш эттIаеш,
Мелла говзал йолаш хилча,
Фордахочоа къулба эш.

Сигал гIолла водаш хилча,
Фон уж талгIеш шершаеш,
Мелла сигле йовзаш хилча,
Летчика а къулба эш.

Вусо листача хьунагIа
Никъ ца корош, гIайгIа еш,
Шийна эша никъ хьалаха
Наькъахочоа къулба эш.

Ше нийсача новкъа вахе
Дешар, хьаькъал Iомадеш,
Шийна гIоза вахар лаха

Вахархочоа «къулба» эш.
Из да эггар чIоагIагI эшар,
Сага вахар тоадергдар.
Из да къулба—
шийх мел тешар
Сердалонга вугаргвар,

Къахьегамхой мукъабоахаш,
Iоткъам тIерабоаккхаргбар,
Ираза никъ хьалхабоахаш,
Халкъаш гIоза доахаргдар.

Из да къулба —
сийлахь Ленин.
Из да сага — маьлха лир.
Дерригача адамленна
Нийса никъ цо къоагабир.

Хь. ОСМИЕВ.

ОКТЯБРА БАЙРАКХАШ

Низ боле ший ткъамаш
БIубенне, денале
Россе тIехь доаржадаь,
Дукъ лайна адамаш
Бирсача къовсама
Герз кара гIоттадаь,
ДуIа мо, Зимнегахь
Бухьбиллар Октябро.

ТкъоалагIа бIаьшере
Дукккача замашкахь
Сийлахь лоаттае,
Ленина хьехамца
Нийсхонга никъ баькка
Вай Даьхе хоастае
«Аврора» из цхьа залп
Кхоачам ба, кхы деце.

Сигала малх мел хьеж

Адамий дегашкахь
ЦIи йовргьяц цу залпа,
Доагаш да цун алаш.
Харц дунен «йIовхалеш»,
Цу цхьан бус Зимни мо.
ТIеххьаръяр йоххалца
Доагаргда уж алаш.

ГIалашка, юрташка,
Шерача майдашка,
Из дошо малх санна,
Леп тахан байракхаш,
ДуIаех чаккхъяьнна,
Сигала кхаче мо,
Сийленга лаккхъенна
Октябра байракхаш.

МАЬЛХА ЗIЫ

Сигала хьийддача
Ракета букъа тIа,
Бийсана диллача
Тхира цу тIадам тIа
Къагаш гу дошо малх.

Айбенна латтача
Беш-Лоама керта тIа,
Кхашка боал боахача
Болата нохар тIа
Ловзаш гу маьлха лир.

Доазона ха дечун
Цу топа чаккхам тIа,
Цун кийнах боаллача
Пхе саьна седкъий тIа
Леталу маьлха зIы.

Кес дуллаш лесточа
Мангала дитта тIа,
ЙIоIо хий ийдеча

Цу цIаста чаме тIа
Сийрдалелх маьлха зIы.
Езар чулестача
ЦIен кора кизга тIа...
Кхычакьа, кхычахьа
Ший тоамбеш чаккхйоал из,
Лир доага маьлха зIы.

Адамий дагардар
Мадарра тохкаш мо,
ТIера чухьежача
Цу маьлха зIанаро
Низ луш да дерригa.

Иштта цо низ бенна,
Шийх тарра къоагабеь
Бужаш мо хеталу
Йиш тайна доагIача
Сай илле хIара мугI.

Педагогаш—дика мел дар хьехараш

Сага вахара никъ дIаболалучча латтараш, оамал, эздел, дика мел дар луш бола нах — педагогаш ба. Атта боацача, бакъда сий долаш болча педагогий балхах уж дешаш довзгIаш оалалга бакъду Шалински № 3 йолча юкъерча школа хьехархой коллектив яйзача.

Дешара керда шу дIадолалуш Iилма методиках ког гIортилга а еш дешара тIехьабусараш боацаш, болх лерраггIеш кIоаргга уйла еш бариа, кхетама процессах хьахулаш дар кхы а лакхдара тIадерзадаь массане а дог раьза долаш тIанийсар хьехархоша укхаза социалистически декхараш.

Укхаза кIара дикадар дIадоладераш из хьаллоацараш къонабараш ба. Царна гIо деш ба лакха опыт йола хьехамчаш. Уж ба наьна мотт хьеха С. С. Джамалханов, математик Р. Ь. Мацкевич, географе хьехархо Б. А. Ирисханов, школа директор Х. С. Юнусов. Къаьстта коллективе лоархIаши сий деши ва лакхерча классашка математика хьехаш вола РСФСР заслуженни хьехархо А. С. Берсанов.

Школе болх бераш дуккхача къамех бола нах ба. Фуд уж вIаши гаргаозар? Из да доттагIали цар деш дола цхьа гIулакхи. ВIаши Iимерза, эшача гIо-новкъостал деш хиларе творчески толамаш доахийт коллективага.

Дешара-кхетама балха юкъе лоархIаме моттиг дIалоаш массадолчох сакхеташ дешархой хьалкхебаро. Цу гIулакха лаьрхIа школе вIашагIа а екха болх беш я предметий кружокаш, сакъердамеча вIашагIкхетарий клуб, чакхйоах тематически сайренаш, диспуташ. Лакхерча классашкарча дешархоех вIашагIъеллай къонача атеистий лекторски группа. Цунна чувоагIа пхийтта саг. Царех хIаране бетта кхозза классашка атеистически темах къамаьлаш ду.

Дика лектораш хиларца белгалбаьннаб дешархой комсомольски организаце секретарь Недуев Руслан, комсомолкаш Берсанова Нуржан, Эбишева Лиза, иштта кхыбараш.

Коммунистически общества саг хьалкхевара декхарех къоастаде йиш йоацаш да къахьегама кхетам балара гIулакх. Цунца дувзаденна «Говза кулгаш» яхача кружока болх дика вIаштIехьбаьккхаб хьехархочо С. Муслимова. Бераша гулдаьд 2.5 тонн каьхат, 21 тонн тIиша аьшк. ХIаьта лакхерча классай дешархоша хьажкIаш цIенъеча «Джалка» совхоза новкъостал даьд. Цар цхьалхаяьха дIаяхьийтай 250 тонн хьажкIаш.

А. АХМАТОВ.

№ 24 ЙОЛА «АГИТАТОРА БЛОКНОТ»

Кела а теха араьннай Нохч-ГIалгIай обкома пропагандаи агитацеи «Агитатора блокнота» аргIанара номер. Цу тIа я КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева кховзткъе итт шу дизарца ювзаенна материалаш. КПСС ЦК, СССР Лакхехьарча Советен, СССР Министрий Советен моаршал, Советски Союза Турпал, Социалистически Къахьегама Турпал волча новкъоста Брежнев Леонид Ильича Ленина ордени «Дошо Седкъа» шюллагIа медали яларах, дошоца кхаьла СССР Паччахьалкхен герб тIалатта сийлен герз даларах дола СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указаш, новкъостага Л. И. Брежневга КПСС Нохч - ГIалгIай обкомо, НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиумоа республика Министрий Советои дахьийта моаршал.

КПСС ЦК октябрьски (1976 ш.) Пленума решенеш кхоачашъяра шоай коллективе бу болх хьагойташ я «Эффективностаген дикалген бодача наькъагIа» яха Грозненски хIамаш тегача производственни объединене генеральни директора А. Бабаджанова язъяь материал.

Киносета болхлой толамаш

Дика толамаш доахаш къахьегаш я укх шера Шалински районни киносеть (директор М. Бибулатов). ИттлагIча пятилетка хьалхарча шера план ханал хьалха кхоачашъяьй коллективо. Республика киносеташта юкъе хьалхара моттиг дIа ца хенаш шаьлахоша болх бу ялхлагIа шу да. Районна Сийлен доска тIа яьккхай киносета хьинар дола коллектив.

Коллективо даьхача толамашта юкъе дикка дакъа лаьцад 9-ча пятилетка ударника Курчалоерча киномеханика Чукаев Саид-Хьасана а. Майртупе болх беш волча коммуниста Даутханов Ризвана а. «За доблестный труд» яха медаль йолаш ва Ризван. Юртахошта везаш ва Шаьла болх беш вола вокхагIвола киномеханик, кагирхой хьехамча Грабин Александр Иванович а. Цар массане хIара бетта план тIеххкоачашъю.

Кердача шера Курчалоеи Чир - Юртен 400—450 сага лаьрхIа хьалде доладаь кинотеатраш йистедоахаргда. Дика совгIаташ да уж киносета болхлошта а юртахошта а.

З. ХИЗРИЕВ.
тха штате воаца корреспондент.

Лора хьехамаш

УКХ ЛАЗАРАХ ЛОРАЛЕ

Диъ тайпа да венерически лазар. Уж да: сифилис, гонорея, кIаьда шанкр, венерически лимфогранулема. Хьедеш, дIа-юха доалийташ дола наькъаш цхьатарра хиларах цхьан группе вIашагIтехад уж.

Уж довзаш хиннад ши эзар шу хьалха денз. Ахкарг-барча хулаш дола уж лазараш деррига цхьа лазар хийтад цу хана, вешта аьлча, цхьа гонорея. ТIом болча хана чIоагIа даржаш хиннад уж. Масала, 1494 шера французски тIом чаккхбаьначул тIехьагIа Европе чIоагIа даьржад уж. Дика тоавенна, хан чу нийсвенна дIаэттача сагах латаш хиннад уж. Доккха Iазап тIаоттадий вувш хиннав.

Из цIаьхха гучадоал юххьанца дегIа тIа чичи кIомаргаши хьовш, цул тIехьагIа дог, дийхк, пехкаш йохае йолаю, халагIча тайпара летача тIехкаш кIаьда хулийт, хьаькъалах тувлаву.

Шоашта ца довзача цу лазарах «Ахкарг-барча хула чума» аьннад цу хана, хIана аьлча, маIача нахагара кхалнахагеи кхалнахагара маIача нахагеи дIа-юха дувлаш из доландаь.

Россе кхаьчад из Малхбузера XV бIаьшере кхыча паччахьалкхенашца торгови бувзамаш тоссаделча.

Iилмахошта гучадаьннад венерически лазараш тайп-тайпара хилар. Цхьан сагагара шоллагIчунга из лазар дIададалара кхо никъ ба. Царех керттера бар ба из ахкар-барчага гIолла дIа-юха далар, къаьстта маIа саги кхалсаги цIаьхха вIашагIкхийтача.

Вешта, из лазар дIа-юха доал цох цамогаш хиннача сага лелаеча пхьегIашка гIолла (пелаш, кадаш, Iагаш). Сифилис дIа-юха доал из долча сага кулг лацарца, барт баккхарца. Сифилис дIа-юха далара кхоалагIа бола никъ ба из лазар долаш берах йолча кхалсаго ший берага дIадалийтар.

Ахкар - барчага гIолла доацаш гонорея дIа-юха далар нийсдала йиш я из долча сага леладаьча кулгах хьеккаргага, мочалкага, чухьанахьа дувхадеча барзкъашка гIолла, из лувчача бане е кхыметтел бассейне лийчача а.

Дерригача венерически лазарашта юкъе эггара халагIа да сифилис. Из хьоаду спирохета яхача микробо. Сага хоададаьча е тIаьда латтача цIока тIа кхоач из. Цига сиха дIаярж лимфатически цIий лелачел каналашка гIолла ерригача организме.

Цу сахьата гучаялац сифилис кхетара белгалонаш. Цар массехк лагIа да. Юххьанца гучадоал чIоагIа шанкр. Из хул лазар кхийтта 3 кIира даьлча. Из хул цIокана е тIаьда лаьттача цIокана лазар кхетарца. Из хул эрозе е кIомарга хьисапе. Эрози юкъе пхо а йолаш герга е овальни кIомарг да цIе бос а болаш. Из хул 5-нега 10-нега кхачалца миллиметр диаметр а йолаш. Из сифилис хьара цхьа белгало я.

ШоллагIа хула - сифилис хьалхара дар дIахо дахьар санна хIама да. Из гучадоал 6—7 кIира даьнача гIолла. Цун белгало я розовой бос бола Iатташ санна йола хIамаш дегIа цIокан тIара Iолета йолаялар. Из кхийтта саг цу хана дегIа во хеташ, корта лазаш, тIехкаши голаши лазаювлаш, дукхагIча даькъе керта чеш Iодувлаш хул.

Нагахьа санна из лазар кхийтта саг дарба дайташ хиннавеце, тIаккха 3—5 шу даьннача гIолла кхоалагIча лагIага доал сифилис. ТIаккха лазар хул тIехкашта, голашта, чурча органашта, центральни нервни системана.

Нагахьа санна сифилис хинна саг дарба ца дайташ е хан-ханнахьа дарба ца дайташ хиннавале, тIаккха 10—15 шу даьлча букъа тIомара лазар, «букъа тIомара сухотка» яхар кхете е керта хьаьна кхет — «прогрессивни паралич» яхар.

Гонорея дIа-юха доал ахкарг - барчага гIолла. Из хьоаду ахкарг-барча тIаьдача цIока тIа кхаьчача гонококк яхача микробо, цига нIод хургйола дестам а хьоадий. Гонококк кхийтта кIира доаллаше а гучадоал лазар. Нишка ваха деш дола даьсса гIулакх лазар а вуттаи де дезаш хул, дукха IажагIа-баьцара сел ух.

Гонорея цкъаза лоадама белгалонаш йоацаш хул. МаIача сага хул из ахкарг-барча кIал лазар кхеташ. Гонорея «кхалнаьха лазараш» оалараш хьедерех цхьа бахьан да. Из хилча кхалсаг бер да хулаш йиса тарлу, доги голаши лазаяла мег.

Сифилиси гонореяи халагIчарех дола лазараш да, бакъда лорашка дарба дайта дIадахаа йиш йолаш-м да. Ше дарба де мегаргдац. Ше дарба дах доккха зулам дала тарлу. Цунна духьалара цхьаккха а тайпа иммунитет яц.

Цкъа хинначоа юха а хила тарлургдолаш да уж. Цудухьа лоравала веза царех. ХIаьта дуккхача бIаьшерашка баькхача земагIа гучадаьнна да уж лазараш хилара бахьан башха а доацаш нийс-нийсъеннача кхалсагаца маIа саг е маIача сагах кхалсаг кхетар долга.

А. ПЫХАЛОВА,
Нохч-ГIалгIай республикански санэпидстанце лор.

Вай мехкарча наха тIехьтIехьагIа дукхагIа езалуш йоагIа лоамашка лыжаш хехкара спорт. БIаьш эзараш нах ба лоамаш тIара лыжаш хехкаш. Царна дукха езарех моттиг а хинна дIаэттай Приэльбрусье. Кавказа Керттерча лоамий довкъий дозаленон малх хьежаш сийрда ха латтарои тIаувз укхаза спортсменаш. Чегет яхача лоам тIа эггара хьалхара лоа диллачул тIехьагIа (хIаьта укх шера из октябре а диллар) лоамашка лыжаш хехка болалу из сакъердаме спорт езаш бараш.

Приэльбрусье салаIа безам болча наха укхаза я пансионаташ, «Чегет» яха керда гостиница (сурта тIа).

Р. ДЕНИСОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

БЕЛОРУССКИ МИЛЛИОН

1 миллиони 300 эзари тонн ялат дехкад паччахьалкхенга белорусски ялат кхедераша укх шера.

Дика хьувкъам баккхара къовсам мишта лоаттабаьб а юртарча къахьегамхоша хьатIадоагIача шера оттаяь планаш а ювцаш къамаьл дир АПН корреспондентага Игорь Осинскега республика юрта боахама министра хьалхарча заместитела Социалистически Къахьегама Турпала Федор Сенькос.

Советски Союза юрта боахама карта тIа хьайбай продукцы яккхара зона тарра лоархI Белорусси — республике йоаккхача ерригача юртбоахама продуктех 80 процент цо лу. Оахаш дола лаьттиш дукха дац, цунга хьежжа белорусски ялат сел дукха кхачаш мехкага. Бакъда тха республике чуэца хьувкъам хIара шера дукхагIа хул. ВорхIлагIча пятилетке (1961—1965 шш.) шера юкъера лаьрхIача 2,3 миллион тонни, бархIлагIча — 3,5 миллион тонна ялат чуийцадале, нийслагIча пятилетке из хилар 5,5 миллион тонн, хIаьта 1976 шера — 7,3 миллион тонн.

Укх шера иштта боккха толам тхона баккха карагIдалара бахьан — юртбоахама къахьегама эффективность лакхъе гIерташ тIагIерттал лерраггIеи болх бар.

Дикка чIоагIъяй колхозийи совхозийи материально-технически база. Лаьтта кийчдара, гIи дIадера, удобренеш товсара, оасар дара, хьувкъам чуэцаоа дерригача балхашта комплексни механизаци яьй. Колхозашкеи совхозашкеи бIаь эзар совгIа трактор, 50 эзар грузови машин, 30 эзар ялат чуийду комбайнаш, дукхаа гIон йола техника я.

Белорусски Iилмахоша республика лаьттай белгалонаш гучайоахаш тохкамаш дир. Цар хьахьекхар эггара дикагIа тха хьалашка мегаргйола культура мукх хилар. Селекционераша массехк лакха хьувкъам луш дола сорташ хьаккхеллар.

ЧIоагIа теркам тIабохийт тха республике лаьтташта хий дилларан уж докъадаран. Оахача лаьттай хIара кхоалагIа гектара цу тайпара балхаш даь я. Цхьал тIехьарча пхе шера лаьтташта хий дилларан уж докъадаран 1,5 миллиард сом дIадахийтад — бархIлагIча пятилетке хинначул шозза дукхагIа. Цу юкъа 800 эзар совгIа гектар лаьтташта хий диллара е докъедара балхаш чаккхдаьхад, царех 60 процент совгIа долчарна лаьтта кIала гIолла диллад хий. Толаме чаккхъяьккхай лаьттаи тоадара деча балхий план укх шера а.

Республике, юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара чубейна хьувкъам 27 центнер болча, бIаь хьаллал боахам ба шовзткъеи кхы дукхагIеи центнер чуийца, хIаьта «Брилево» яхача совхозе 54,9 центнер хилар из. ХIаьта цу боахамий лаьтташка а хьежа уж кхычарца вIаши нийсдича дикагIа да аьнна белгалдалаш уж. Иштта лакха хьувкъамаш дахара бахьан да юртбоахама культураш хьахьларан дегIайоалаяраи дикагIдола хьалаш хулийташ долча агротехнически организационни мероприятей ерригача комплекса чуйоагIа хьувкъама программировани елга балха юкъедахьар.

Оаха шерра йоаржаю хьалха латтача боахамий опыт, тхо теш цар рекордаш дукха ха ялале массане яха вIаштIехьдаргхиларах.

ХьатIадоагIача шера хургболча хьувкъамах аьлча, укх шера хинначул а лакхагIа из хургба ала йиш йолаш да тхо, Гурахьа дIадув ялаташ, хьалаш во хиннадале а, ший ханнахьа дIадийнад. Деррига балхаш дика чаккхдаьхад, иштта дика кийчдаьд бIаьсти дIадувча ялатий фу. Хетаргахьа, цу дерригие дика толамаш даха торо лургья тхона.

(АПН).

Эггара хьалхара испытани еш никъ баьб самолета-аэробуса ИЛ-86 — Iалаьмате йоккхача, 350 пассажира лаьрхIа йолча, машино.

Низ болча йиъ турбовинтовой двигатело торо хулийт лайнера 9—10 километр лакхе гIолла сахьата 950 километр сиха никъ бе.

Из ткъамаш дола машина хьаяр КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева парте XXV съезде советски халкъа карагIдаьннача Iалаьмате доккхийча гIулакхашца цхьана хьоахадаьд.

Фега лела керда кема — иттлагIча пятилетке хьалхарча ярех самолет я. Пятилетка хьалхара шу чаккхдоаллаш аэробуса испытани е социалистически декхараш тIайийцадар конструктораша, инженераша, техникаша, болхлоша. Шоай дош сийленца кхоачашдаьд цар.

ТАСС фотохроника.

ИРАЗ ДОЛЧА БЕРАЛА ДВОРЕЦ

Московски пионерийн дешархойн Дворец Москве эггара хозагIа йолча моттиге — Ленински лоамаш тIа улл. Хоза сурт го йиш я укхаза — баьцара аре, хин IотIаотташ листта хьу тIаьнна лоаман босеваш, цIена фо. Дворецага лакхера, Московски паччахьалкхен университета здане смотровой площадка тIара, хьежача ший ткъамаш дIа хьа а дахийта латтача йоккхача лайнера тара да из. Маьлхелепаш да двороцови обсерваторен планетарен бовхьаш.

Пионерий Дворец — дешара йоаца столица центральни учреждени я. Школаца, пионерски комсомольский организацешца цхьана цо бераш коммунистически кхетам балараи уж массайолча оагIорахьара дегIаахаран лоархIаме декхар кхоачашду, къонача граждаашта дунен хозле йовзийт, цар творчески уйлаш дегIайоалаю 1936 шера Надежда Константиновна Крупскаяй инициативагIа хьадийллача Двореца 1962 шера йоккха керда здани дIаелар. Двореце дIаяздаь 15 эзар кIаьнки йиIиги да, цул совгIа хIара шера миллион бер доагIа укхаза. Iалам довзара, Iилматехнически творчества, бераштa художественни физически кхетам балара 160 тайп-тайпара лостам бола 850 кружок я Дворецe, йолаш я дика стадион, къайла бассейн, специализировании кабинеташи лабораторешu, 1000 моттиг йола концертни зал, лекторий, пионерски театр. Бераштa кхетам балари Iилмаш Iомадари укхаза айхха дувзаденна да вахарцеи практикацеи. Технически творчества кружокашка ухараша Iилманеи техникацеи карагIдаьннараш, вай ханарча производства лардаш, технически моделировани Iомаю, цар хьаю радиоуправлени еш йола моделаш, телевизораш, электронни автоматически прибораш. БIаьш дешархоша хIара шера къонача автомобилий водителий удостоверенеш хьаэц. Дунен дуккхача мехкашца радиобувзам лелабу радио езараша.

Къонача биологий теплица, опытни участок, маймалаши воатагараши, 100 совгIа тайпа чкъаьрий, 30 тайпа оалхазараш дола зIамига зоопарк я.

Боккха теркам тIабохийт пионерий Дворецe бераштa физически кхетам балара. 400 дешархочо шоай вахар спортаца дувзадаьд. Царех дукхагIбараш лакха спортивни хьокхамаш доахаш ба. Пионерий Дворецe хьалкхийна спортсменаш ба Советски Союза чемпионаш, СССР сборни командай доакъашхой.

Дикка дакъа лоац бераша Юрий Гагарина цIерагIча интернациональни Клуба балха. Клуба доакъашхоша Iомаду доазал дехьара метташ, страноведени доазол дехьарча шоай доттагIашца вIашагIбетталу, каьхаташ язду царга, солидарноста митингаш ю.

Клубо, масала, шерра кампани йоаржаяь чилийски патриотий оагIув хьаллацара.

Светлана АНТОНОВА.
АПН.

СЕКУНДЕ—1,5 МИЛЛИОН ОПЕРАЦИ

Пхийтта шера чухь электронно - вычислительни машиний ткъо гаргга модель арахеца йолаяьй Белоруссе. Царех эггара тIехьагIа арахийцараш дунен тIа дикагIа йолча образеций боараме я. Масала, «ЕС-1035», секунде 200 эзар операци е низ кхоачача машина шийна хов юкъ-юкъера гIалаташ хьагучадахен автоматически тоадеи, хIаьта тоалурггбоацаш ший болх телхача хана цу сахьате операторага хоам бу цо.

Автоматически сакхувш йола системa латташ хиларо болх беча хана ЭВМ нийсъеш йоаю ха кIезигъю, цу системана хиланза баргбоаца, лакха квалификаци йола специалисташ кIезигагIа эшийт.

«ЕС» марка дика йовз социалистически мехкашка. Венгре хьаю «ЕС-1010» яха компьютераш, Болгаре — «ЕС-1020», Чехословаке — «ЕС-1021», «Польше — «ЕС-1030», ГДР-е «ЕС-1040».

Уж ерригa машинаш белггала «шола яь я» ала мегаргдолаш я. Социалистически интеграци шеръяро йиш хилийтай ЭВМ-о дукккача меттала болх бе а безаш мехкашта-импортераштa дукха хьовзамаш деш хинна гIулакх дIадаккха: къаьстта программаш гулъе езаш ма хуларий хIара машина. 1969 шера декабре электронни вычислительни машиний бIарчча цхьа система хьаеча хана вIаши цхьана гIулакхаш леладара хьакъехьа правительстваштa юкъе яьча соглашенешта Москве кулгаш яздаьд ялх социалистически мехко: СССР-о, ГДР-о, Болгаре, Венгре, Польшо, Чехословаке (тIехьагIо царех къахийтар Румынии Кубеи). Цхьана болх а беш хьаяь бIарччача система ерригa компьютераш математически вIаши цхьана таръеш я, хIаьта из бахьан долаш шоайла вIашагIа хоттаяла йиш йолаш я, конструкторско - технически базага диллача бIарчча я, информаци дIачуэцачеи арайоаккхачеи массехк пультацеи каналацеи болх бувургболаш я.

Социалистически содружества мехкех хIарабар белгалара доакъош кийчлеши хьадеши хургба. Масала, Болгари — хIамаш дага лувцаш йола устройстваш — магнитни Iоакъаш тIа йоахка накопителаши магнитни лента тIа йоахка накопителаши — эггара дукхагIа телар. Уж хьаю Стара Загорей Пловдивеи. Магнитни лента тIа йоахка накопителаш арахец «Карл Цейо Иена» яхача халкъа предприяте а (ГДР). Йоазув кепадетта машинаш хьаеш хургья Чехословаки. Польша — алфавит-цифраш кепаетта устройстваш.

Цхьабакъда специализаци йора аьнна чаккхъялац тохкамий тематика. Цул совгIа, социалистически мехкий Iилмахошеи специалисташеи шоайла шерра контакташ лелаю, коллегай болх дика бовзаш Iомабаьб. Кердача машинашта тохкамаш де, массаза а яхар мо, СЭВ-а членаш долча дерригача мехкашкара делегацеш ух. Масала, дукха са йоацаш Болгаре хиннаб электронновычислительни машинаш еча Мински заводера специалисташ. ДоттагIашта цао дIаеннай «ЕС-1012» яхача ЭВМ документаци, цунна тохкамбеча дакъа лаьцад, серийни производство вIаштIехьяккха новкъостал даьд. Шоай аргIанна, укх тIеххьарча диъ шера 400 гаргга болгарски специалист хиннав Минске.

Укх тIеххьарча шерашка ЭВМ эггара дукхагIа хьаерех цаI а хинна дIаэттай Белоруссия. Уж арахец массехк йоккхача предприяте, керда конструкцеш кийчъю электронно-вычислительни машиний Мински Iилма - тохкама институто. Масала, нийслагIча пятилетка шерашка алхха ЭВМ Мински заводе производственни майдаш кхы шер ца еш кхозза совгIа дукхагIа арацех компьютераши вычислительни техника средстваши, къахьегама овсарле шозза дукхагIа лакхъеннай укхаза. 1976—1980 шерашка кхы а хьалхара ярий 2,6-ззен шоллагIа ярий 2-ззеи дукхагIа хургда уж хьокхамаш.

Иштта лакхъергья уж темпаш предприяти кхы тIа а технически кийчъяра, къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбаккхара, программии управлени а йолаш ахавтоматаш шерра юкъеяхьара чотах. Белггала аьлча, монтажа конвейерни способ дIаяккха лаьрхIад.

— КонвейерагIа монтаж еча хана гIалат далара торо йоккхагIа яр, хIаьта долче, производства темпаш лаьгIлора,— яхаш дуви предприяте керттерча инженера Шуняков Леонида. — Масала, эггара халагIча узлех цаI йолча рамах пхи эзарнега кхачалца хувттаенна хIамаш йоахк. Чоалхане лоархIамаш де дезаш хулар монтажника, хIараяр хотта езаш хилча эшаш йола штырек хьа а лехаш. ХIаьта хIанз рамах цхьатарра дуккха дIахетт уж хIамаш управлене автоматизированни система новкъосталца. ЭВМ-о монтажник шийна тIехьа лелавеш санна хул. Харцахьара провод хьа а хержа, из дIатасса ма веллинге а, тIалустача пистолета чура лампилг — индикатор — цу сахьате йов. Лоацца аьлча, ше шийна болх беш санна я компьютер.

Компьютераш хьаеш барий иттлагIча пятилетке дикалга диллача керда декхар кхоачашде деза — диьлагIча ноахалах йолча ЭВМ модель хьае еза.

Игорь ОСИНСКИЙ,
АПН корреспондент.

Редактор
Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

4 январь

I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — БТ. Iуйранара гимнастика. 9.30 — БТ. Мультфильмай программа. 9.55 — БТ. Берашта дола фильм. «С приключением на ты» яха телевизионни дукха серийни художественни фильм. 5-гIа, 6-гIа, 7-гIа сереш (Польша). 10.35 — БТ. «Киноникъбархой клуб». 14.00 — Документальни фильмай программа. 14.30 — БТ. Берашта дола фильм. «Телеграмма» яха художественни фильм. 16.00 — Горьке «Нана» яхача романа 70 шу дизарга. 16.45 — «Пятилетка новкъа москвичаш». 17.15 — БТ. «Массанена тIехьа цаI, цхьаннена тIехьа массава». Ленинградера передача. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — БТ. Деррига хар лов сопа» яха киножурнал. 18.25 — «Хьажал, со мишта хьож» яхача телевизионни документальни фильма премьера. 19.25 — «Дошо эшалон» яха художественни фильм. 21.00— «Ха». Информационни программа. 21.30— БТ. «Шоана хетар». Передача дIахьу Доброхотова. 22.50 — БТ. «ТIехьакхе автомобила» яхача телевизионни документальни фильма премьера. Инстеньлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

17.00 — Школьни каникулий денешка. «Байхарий синош» яха телефильм. 2-гIа сери. 17.55 — Киножурнал. 18.05 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 18.25 — «Фу да къорIа» кхоалагIа передача. «Знание» яхача общества республикански организаце правлене председатела заместитела Саламова выступлени (нохчий меттала). 18.40 — Документальни фильм. 18.50 — Дунен халкъашта юкъера обзорени (нохчий меттала). 19.05 — «Луначарский — нарком», яха документальни фильм (нохчий меттала). 20.05 — СССР вежарий республикай денош. Казахски ССР. Кинопрограмма. 20.25 — Хоамаш, реклама.

ХАОТТАМ

Тахан хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 0—5 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике гIолла 12—17 градус, Грозне 14—16 градус шелал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка лаьгIо лоа а делхаш, малхбоалехьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 16—18 градус, дийнахьа 9—14 градус шелал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-98; редактора зам. — 3-39-11; бехктохкама секретара — 3-34-38; партийни вахареи культураи отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-98; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

СФ05001. «Грозненский рабочий» издательства типографи. Маяковске 92. Типография изд-ва «Грозненский рабочий», Маяковского, 92. Заказ № 00006.